

JOURNALISM

วารสารศาสตร์ที่สร้าง 'สะพาน'

THAT BUILDS BRIDGES

คู่มือนักข่าวพลเมืองฉบับพกพา





Embassy of the Kingdom
of the Netherlands



วารสารศาสตร์ที่สร้าง 'สะพาน' (คู่มือนักข่าวพลเมืองฉบับพกพา)
จัดทำโดย มูลนิธิเพื่อการศึกษาและสื่อภาคประชาชนอีสาน บรรณาธิการ หทัยรัตน์ พหลทัฬห
ประสานการผลิต พัชรี พาบัว ออกแบบ/รูปเล่ม กิตติยา อรอินทร์ พิสูจน์อักษร จิรนนท์ หาญธำรงวิทย์

คำนำ

คู่มือนี้เป็นผลงานส่วนหนึ่งของโครงการวารสารศาสตร์เพื่อ การสร้างสะพาน (Journalism that Builds Bridges) โครงการที่เกิดขึ้น เพื่อเป็น ‘สะพาน’ เชื่อมความสัมพันธ์ สร้างความร่วมมือและผนึกกำลัง สื่อชายขอบ สื่อภูมิภาคที่เป็นสื่อทางเลือก นำเสนอเรื่องราวของคนชายขอบ ที่มักถูกหลงลืมจากสื่อส่วนกลางจนไม่เกิดการแก้ไขปัญหา

สื่อชายขอบที่ร่วมกันสร้างสะพาน ได้แก่ ประชาไท (กรุงเทพฯ) เดอะอีสานเรคคอร์ด (ขอนแก่น) วาร์ตานิ (ยะลา) ลานเนอร์ (เชียงใหม่) และลาวเดอร์ (อุบลราชธานี)

โครงการฯ นี้ออกแบบมาเพื่อปลุกปั้นนักข่าวพลเมือง ด้วยเชื่อว่า พลเมืองทุกคนสามารถเป็นนักข่าวได้ โดยมีมูลนิธิเพื่อการศึกษาและสื่อ ภาควิชาชนอีสานเป็นเจ้าภาพ

มีการอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งหมด 4 ครั้ง คือ 1) จริยธรรมการเป็น สื่อมวลชนเบื้องต้น 2) นักข่าวจะรายงานข่าวให้ปลอดภัยอย่างไร 3) ความ เข้าใจความเสมอภาคทางเพศ และ 4) นักข่าวพลเมืองจะอยู่อย่างไรให้ รอดและเติบโต

การอบรมเชิงปฏิบัติการนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นเป้าหมาย หลักของโครงการฯ ที่ต้องการสร้างเครือข่ายสื่อทั่วภูมิภาคให้เข้มแข็ง โดย ผู้ฝึกอบรมมีทั้งนักวิชาการ นักวิชาชีพสื่อมวลชน และนักเคลื่อนไหว ซึ่งเริ่มต้นโครงการฯ เมื่อเดือนสิงหาคม 2565 ทั้งยังหวังเพิ่มศักยภาพให้สื่อ ที่เข้าร่วมในโครงการฯ นี้ สามารถออกแบบหลักสูตรการอบรมของตัวเอง เพื่อจัดอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองในภูมิภาคหน้าได้อีกทอด

ในกระบวนการตามโครงการฯ หลังเสร็จสิ้นการอบรมฯ ยังกำหนด ให้องค์กรสื่อที่เข้าร่วมคัดเลือกตัวแทน 1-2 คน เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ในหัวข้อบรรณาธิการหญิงและ LGBT+ ซึ่งเป็นหลักสูตรเพื่อสร้างและเสริม ผู้นำหญิงและ LGBT+ ในแวดวงสำนักข่าว โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมจะ ได้มีโอกาสฝึกงานในกองบรรณาธิการขององค์กรนั้นๆ เป็นเวลา 6 เดือน เพื่อเรียนรู้การทำงานสื่อและเพิ่มประสบการณ์จากการทำงานจริง

คู่มืออบรมนักข่าวพลเมืองนี้ รวบรวมขึ้นจากกระบวนการอบรมใน ทุกหลักสูตรของโครงการ ตลอดจนคำแนะนำในระหว่างการอบรมของ ผู้ทำการอบรม และนำมาเรียบเรียงให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับ ประชาชนทั่วไปที่สนใจสถานการณ์สื่อในไทย

ผู้สนใจสามารถนำคู่มือนี้ไปปรับใช้และอบรมนักข่าวพลเมืองต่อได้ ขอขอบคุณองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ (UNESCO) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) สถานทูตฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์ และนิวซีแลนด์ ที่ให้การสนับสนุนโครงการ

หทัยรัตน์ พหลทัฬห

บรรณาธิการ

วารสารศาสตร์ที่สร้าง 'สะพาน'
(คู่มือนักข่าวพลเมืองฉบับพกพา)

สารบัญ

คำนำ	4
บทที่ 1 คู่มือการฝึกอบรมจริยธรรมสื่อมวลชนเบื้องต้น ผศ.อริน เจียจันทร์พงษ์	8
บทที่ 2 คู่มือการทำข่าวความขัดแย้ง สถาพร พงษ์พิพัฒน์วัฒนา	34
บทที่ 3 คู่มืออบรมความเสมอภาค เสาวลักษณ์ ทองก๊วย	50
บทที่ 4 Business Model ฉบับ 'ฐปนีย์ เอียดศรีไชย' สำนักข่าว The Reporters	60
บทที่ 5 โมเดลธุรกิจฉบับ 'วาร์ตานิ' กลไกขับเคลื่อนสันติภาพชายแดนใต้ สำนักสื่อวาร์ตานิ	68
บทที่ 6 เมื่อผู้หญิง - LGBT+ ต้องขึ้นแท่นบรรณาธิการ หทัยรัตน์ พหลทัฬห	76

คู่มือการฝึกอบรม จริยธรรมสื่อมวลชนเบื้องต้น

ผศ.อริน เจียจันทร์พงษ์

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

1 The Purpose of Journalism

2 Code of Conducts

3 In-depth Reporting

- News Framing Theory
- In-depth Reporting Model
- 5R's for Digital Journalists

4 สรุปหลักการสำคัญ '2-4-7-5'

“ซีซีเอ็ม-137 ถูกหลอมไปแล้วหรือยัง”

“มันกระจายไปในอากาศแล้วหรือไม่”

“พวกเราจะได้รับอันตรายไหม”

“เราจะออกจากบ้านได้ไหม”

“มันจะฟุ้งกระจายอยู่อีกกี่วัน”

“เราจะป้องกันตัวเองอย่างไร”

“จะมีมาตรการป้องกันอย่างไรไม่ให้เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีก”

ฯลฯ

เป็นคำถามต่อเหตุการณ์วิบัติสารกัมมันตรังสีซีซีเอ็ม-137 ได้หายไปจากโรงไฟฟ้าพลังไอน้ำ ตั้งอยู่ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ จ.ปราจีนบุรี เมื่อกลางเดือนมีนาคม 2566 ซึ่ง ณ เวลานั้น ไม่มีความชัดเจนว่าเกิดอะไรขึ้นกันแน่ และความสับสนดังกล่าวนำมาซึ่งความวิตกของประชาชนต่อสุขภาพของตนเอง

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ในการคิดพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน และกำหนดอนาคตของสังคมที่ตนเองอยู่ เพื่อใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความเป็นอยู่ที่ดี เพราะการตัดสินใจในเรื่องใดๆ ก็ตาม เราไม่สามารถรู้ได้ว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้นจะเป็นคุณที่สุดกับตัวเราหรือไม่หากไม่มีข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงที่ถูกต้องครบถ้วนมากที่สุด สิทธิที่จะรู้ (right to know) สิทธิในข้อมูลข่าวสาร (right to information) และสิทธิที่จะเข้าถึงและใช้สื่อ (right to access to the media) จึงเป็นสิ่งสำคัญ ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (fundamental right) ทั้งนี้ ผู้มีหน้าที่ในการจัดหาข้อมูลข่าวสารเหล่านี้คือสื่อมวลชน (press)

อย่างไรก็ดี การที่เราจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านเพื่อการตัดสินใจนั้น สังคมจะต้องมีหลักประกันในเรื่องเสรีภาพในการพูดและการแสดงออก (freedom of speech and freedom of expression) ซึ่งมวลมนุษยชาติได้ร่วมกันกำหนดหลักประกันในเรื่องนี้ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 19 ว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็น และการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะยึดถือความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ และรวมถึงสิทธิที่จะแสวงหา รับ และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดผ่านสื่อใดๆ และไม่จำกัดพรมแดนทางภูมิศาสตร์” และยังหมายรวมถึงการรับประกันเสรีภาพของสื่อมวลชน (freedom of the press) ในการเสนอข่าวสาร ความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ โดยไม่ถูกปิดกั้น และการประกันให้มีระบบสื่อสารมวลชนที่เป็นตลาดเสรีแห่งการแสดงความคิด (free marketplace of ideas) ด้วย

1

The Purpose of Journalism

วารสารศาสตร์ (Journalism) หมายถึง วิชาความรู้ที่ว่าด้วยการรายงานเหตุการณ์-สถานการณ์ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ถูกเปิดเผย หรือกำลังจะเกิดในอนาคตอันใกล้ อันเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง เทียบตรง เพื่อให้ผู้คนสามารถนำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปตัดสินใจและปรับตัวในการใช้ชีวิตทั้งของตนเอง ชุมชน และสังคมโดยการเสนอข่าวสารเหล่านี้ผ่านสื่อกลาง (medium) ทุกช่องทาง ไม่ใช่แค่หนังสือพิมพ์ แต่เป็นสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ (และสื่ออื่นๆ หากมีสื่อสมัยใหม่เกิดขึ้นในอนาคต) ในหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสื่อสาร ตอบสนองสิทธิที่จะเข้าถึงและใช้สื่อของประชาชน

วารสารศาสตร์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการรายงานเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงๆ เป็นเรื่องสาธารณะ (public) เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้วมีผลกระทบกับชีวิตของผู้คนในสังคม ทุกคนมีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว (private) (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 51) ด้วยเหตุนี้ในการดำเนินภารกิจวารสารศาสตร์จะต้องมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข้อเท็จจริง มีการยืนยันอ้างอิงที่มาที่ไป เพื่อแสดงให้เห็นว่า มิใช่เป็นเรื่องที่มโนขึ้น แต่งขึ้นจินตนาการขึ้น

Kovach และ Rosenstiel (2007: 12) อธิบายถึงเป้าหมายของงานวารสารศาสตร์ว่า อันดับแรกสุดคือการจัดหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อพลเมือง เพื่อให้พลเมืองได้ใช้ข้อมูลข่าวสารนั้นตัดสินใจในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีอิสรภาพเสรีภาพ (freedom) และสามารถปกครองตนเอง

(self-governing) นอกจากนี้ยังเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (watchdog) เสนอเสียงของผู้ที่ไร้เสียงไร้อำนาจ (voiceless) และการเป็นตลาดเสรีแห่งการแสดงความคิด (free marketplace of ideas)

จากคำอธิบายนี้จะสังเกตเห็นคำว่า ‘อิสรภาพ’ และ ‘การปกครองตนเอง’ 2 คำนี้สะท้อนถึงความคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังนั่นคือ ‘เสรีนิยม’ และ ‘ประชาธิปไตย’ เกซีเยร เตชะพีระ (2564: 75-79) ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อธิบายว่าประชาธิปไตยที่เรียกกันในปัจจุบัน มาจาก 2 หลักการประกอบเข้าหากันคือ ประชาธิปไตย (liberalism) จุดเน้นคือ สิทธิเสรีภาพเหนือร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินของบุคคล พลเมือง และหลักนิติธรรม หรือ การปกครองเพื่อประชาชน (government for the people) กับ ประชาธิปไตย (democracy) จุดเน้นคือ ความเสมอภาคและอำนาจอธิปไตยของประชาชน การปกครองโดยเสียงข้างมาก หรือ การปกครองของประชาชน (government by the people)

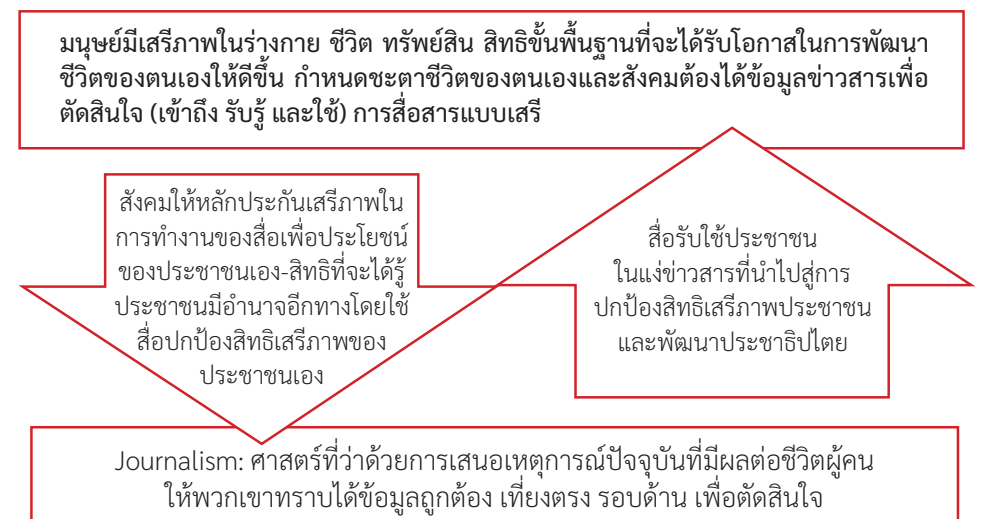
เขาอธิบายอีกว่า ‘การปกครองเพื่อประชาชน’ จะเป็นไปได้ต้องระวังไม่ให้อำนาจถูกรวมศูนย์เพราะอำนาจมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ถือครองฉ้อฉล ประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพก็ต้องจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง (limited government) มีสถาบันต่างๆ ตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจเพื่อป้องกันการสะสมรวมศูนย์ ขณะที่ ‘การปกครองของประชาชน’ คือการกระจายอำนาจไปให้ประชาชน มุ่งให้ประชาชนได้เป็นเจ้าของและใช้อำนาจรัฐอย่างเสมอภาคกัน ผ่านการเลือกตั้งที่เสรีเป็นธรรมและกระบวนการเคลื่อนไหวอื่นๆ และทั้ง 2 หลักนี้ ต้องไปควบคู่กันเสมอ ขาดซึ่งกันและกันไม่ได้ หากไม่มีเสรีนิยม ประชาธิปไตยอาจเสื่อมถอยกลายเป็นทรราชของเสียงข้างมากได้โดยง่าย หากไม่มีประชาธิปไตย เส้นที่เสรีนิยมต้องลากเพื่อจำกัดอำนาจรัฐบาลกับการปกป้องสิทธิเสรีภาพของบุคคลพลเมืองก็จะลากโดยพลการไม่ชอบธรรม กลายเป็นตัดสินโดยคนส่วนน้อยและเกิดการไม่ยอมรับ (เกซีเยร เตชะพีระ, 2564: 75-79, 99-102)

จากคำอธิบายดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่า ปรัชญาวารสารศาสตร์มีเบื้องหลังความคิดที่ยึดโยงอยู่กับหลักการประชาธิปไตย กล่าวคือ ภายใต้สังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน และเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนย่อมต้องได้รับข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงที่ผ่านกระบวนการยืนยันพิสูจน์ว่ามีความถูกต้อง แม่นยำ เทียบตรง เชื่อถือได้ เพื่อตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเองและสังคม จึงรับรองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลและเสรีภาพในการรายงานข่าวสารของสื่อมวลชนโดยไม่ถูกจำกัด คุกคาม เพื่อประกันว่าพวกเขาเอง (ประชาชน) จะได้รับข้อมูลที่มีคุณภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพของประชาชนนั้นเป็นที่มาของเสรีภาพสื่อ

ด้วยความยึดโยงดังกล่าวจึงก่อให้เกิดพันธกิจ (obligation) ของสื่อวารสารศาสตร์ต่อสังคมที่จะต้องรับใช้ด้านข่าวสารที่จำเป็นแก่ประชาชนเพื่อที่ประชาชนจะสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ตลอดจนตัดสินใจเกี่ยวกับชุมชน สังคม และรัฐบาลของพวกเขา

ความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับ Journalism ในบริบทเสรีประชาธิปไตย

Journalism เป็นระบบของสังคมในการจัดหาข่าวสารที่ผู้คนต้องการเพื่อให้พวกเขามีเสรีภาพ และปกป้องตนเองได้ ข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อคุณภาพของชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมของพวกเขา



ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับ Journalism ในบริบทเสรีประชาธิปไตย

เมื่อรัฐบาลมาจากสัญญาประชาคม มีหน้าที่ดูแล ปกป้อง ค้ำครอง ความปลอดภัยของประชาชน และมีหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน อย่างมีคุณภาพ เพื่อความสะดวกสบายของประชาชนในประเทศให้ใช้ชีวิตได้อย่างมีเสรีภาพ สื่อวารสารศาสตร์จึงทำหน้าที่เป็นสุนัขเฝ้าบ้าน (watchdog) สอดส่องจับตา ตรวจสอบการใช้อำนาจและการทำหน้าที่ดังกล่าวของรัฐว่าใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือไม่ ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ ป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นมาละเมิดสิทธิเสรีภาพของกันและกันหรือไม่ จัดทำบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพหรือไม่

นอกจากนี้ยังทำหน้าที่รายงานเสียง/เป็นกระบอกเสียงของผู้ที่ไร้เสียง ไร้อำนาจ (voiceless/powerless) เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (empowerment) ในการกำหนดนโยบายสาธารณะในเรื่องที่กระทบกับชีวิตของพวกเขา และการเป็นตลาดเสรีแห่งการแสดงความคิด (free marketplace of ideas) ที่ประกันให้ประชาชนทุกคนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้น ทุกความคิดที่ล้วนเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอหน้ากันเข้าถึงได้ และได้ใช้พื้นที่นี้เป็นเวทีแสดงจุดยืนและทัศนะ ถกเถียงในประเด็นสำคัญ จนเกิดเป็นมติสาธารณะ

2

Code of Conducts

หลักปฏิบัติ (code of conducts) ในการทำงานวารสารศาสตร์ ถูกพัฒนาบนรากฐานปรัชญาวารสารศาสตร์ในบริบทเสรีประชาธิปไตย เป้าหมายคือทำให้ได้ข่าวสารที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ คุณค่าของประชาธิปไตยนอกจากจะมีเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังมีคุณค่าชุดอื่นๆ เช่น ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิส่วนบุคคล ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวสารจึงต้องไม่ไปกระทบคุณค่าชุดอื่นๆ ด้วย จึงเป็นที่มาของบรรดาจริยธรรม จรรยาบรรณ และกฎหมายที่เกี่ยวกับการทำงานของสื่อวารสารศาสตร์ที่อยู่บนฐานคิดเรื่องประชาธิปไตย

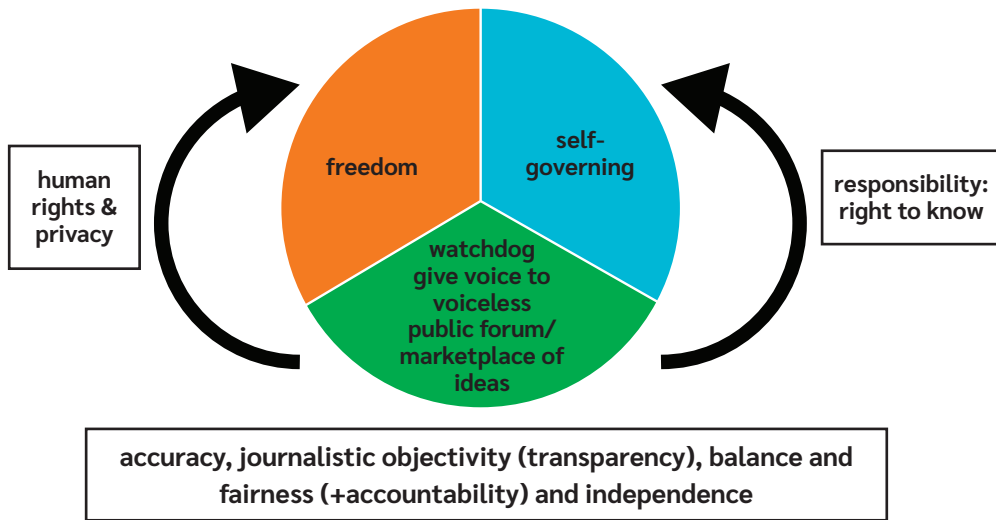
สำหรับหลักปฏิบัติโดยพื้นฐานที่สุด อาจจะครอบคลุม 4 ประเด็น ในแต่ละประเด็นมีทั้งเรื่องการปฏิบัติและกระบวนการ ดังนี้

1) หลักความถูกต้องของข่าวสาร (accuracy) หมายถึง ข้อมูลข้อเท็จจริงที่รายงานออกไปต้องไม่คลาดเคลื่อน ไม่บิดเบือน การปฏิบัติเบื้องต้นจึงต้องมีการตรวจสอบที่มาที่ไปของข้อเท็จจริง (fact-checking) ว่า มีใช่เรื่องที่ถูกรู้อยู่แล้ว กระบวนการต่อมาก็ต้องมีการพิสูจน์ความจริง (verifying the truth) เหล่านั้นด้วย มิใช่แค่ นำข้อเท็จจริงของแต่ละฝ่ายมารายงานแต่สุดท้ายไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นกันแน่ (what happened?) ซึ่งนำไปสู่การค้นพบความจริงของเหตุการณ์นั้น (discovering the truth)

2) หลักความเป็นวัตถุวิสัยทางวารสารศาสตร์ (journalistic objectivity) คือ กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข่าวสารที่ถูกต้องเที่ยงตรงว่าเกิดอะไรขึ้นกันแน่ ในกรณีรูปแบบข่าว (news story) ขั้นตอนปฏิบัติเบื้องต้นคือ รายงานหรือบอกเล่าตัวข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา บอกสิ่งที่มันเป็น ไม่ใช่สิ่งที่เราอยากให้เป็น ไม่รายงานด้วยการปะปนความคิดเห็นหรือการตัดสินเชิงคุณค่าของผู้รายงานลงไป (separating fact from opinion) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การสื่อสารคือแจ้งให้ทราบ (to inform)

ส่วนกระบวนการอย่างเป็นวัตถุวิสัยคือ การมีวิธีการตรวจสอบพิสูจน์ข้อเท็จจริง (verification) ที่เป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน มีกระบวนการและวิธีการที่เที่ยงและตรง (reliability & validity) เรียกว่าวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ (scientific method) มีการได้มาซึ่งข้อมูลข้อเท็จจริง และวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่โปร่งใส (transparency) ชี้แจงได้ มีการยืนยันได้เพื่อความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริง

The Purpose of Journalism & Code of Conducts



ภาพที่ 2 หลักปฏิบัติ (code of conducts)
ในการทำงานวารสารศาสตร์ ในบริบทเสรีประชาธิปไตย

3) หลักความสมดุลและเป็นธรรม (balance and fairness)

หมายถึง ข่าวสารที่นำเสนอออกมาจะต้องมาจากข้อมูลข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ด่วนสรุปจากข้อมูลไม่กี่ชุด เป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความเป็นวัตถุวิสัยทางวารสารศาสตร์ซึ่งจะนำไปสู่การยืนยันได้ว่า เกิดอะไรขึ้นกันแน่ (ความถูกต้องของข้อมูลที่นำเสนอ) หากเป็นเรื่องการกำหนดนโยบายที่กระทบกับผู้คน ก็ต้องให้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกมุมมอง ให้พื้นที่ทุกฝ่ายได้พูด ได้ชี้แจง โดยเฉพาะผู้ที่ไร้เสียงไร้อำนาจสามารถเข้าถึงและใช้สื่อได้ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอนำไปสู่การได้ข้อยุติร่วมกัน มิใช่การมัดมือชกให้จำยอม

การปฏิบัติคือ ไม่อคติตั้งแต่แรกเริ่ม (unbiased) อ่อนน้อมถ่อมตน (humility) ต่อความไม่รู้ ส่วนกระบวนการคือ การเข้าไปหาหลักฐานข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร การสังเกตการณ์ข้อเท็จจริง รวมถึงข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ได้พูด ได้แสดงความเห็น เพราะเป็นสิทธิที่จะมีส่วน

ร่วมตัดสินใจ (right to participate) และผู้ที่ถูกพาดพิงก็มีสิทธิที่จะชี้แจง (right to reply) รวมถึงเป็นสิทธิของประชาชนในสังคมในการได้รับข้อมูลอย่างรอบด้านด้วย (right to know) หากรายงานผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็ต้องมีความพร้อมรับผิด (accountability) หมายถึง การเปิดโอกาสให้สาธารณะตรวจสอบการทำงานได้ และจะต้องชี้แจงได้ ต้องมีความโปร่งใสไม่ต่างจากฝ่ายอื่นๆ ที่สื่อวารสารศาสตร์ตรวจสอบ และยังเป็นความรับผิดชอบต่อสาธารณะตามพันธกิจของสื่อวารสารศาสตร์โดยตรงด้วย

4) หลักความเป็นอิสระในการทำงาน (independence)

ความสามารถในการทำงานได้โดยปลอดจากการแทรกแซงของผู้มีอำนาจ เพื่อให้ข่าวสารที่รายงานออกมานั้นไม่บิดเบี้ยว ไม่คลาดเคลื่อน ไม่ถูกเซนเซอร์ปิดบัง การปฏิบัติคือ การวางตัวให้ปลอดจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (conflict of interest) จากฝ่ายต่างๆ ส่วนกระบวนการคือ นอกจากนั้นวารสารศาสตร์จะดำรงตนอย่างเป็นอิสระแล้ว องค์กรก็ต้องมีหลักประกันความเป็นอิสระในการทำงาน ไม่อยู่ภายใต้ความกดดันหรือแทรกแซงจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ เพื่อมั่นใจได้ว่าจะสามารถรายงานข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง และตรงไปตรงมา อันนำมาซึ่งการที่ประชาชนจะได้รับข่าวสารที่ถูกต้องผ่านการพิสูจน์ มีความรอบด้านหลากหลายมุมมอง เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตได้

หลักปฏิบัติทั้ง 4 ข้อ ยังมีความเชื่อมโยงกัน ไม่ได้แยกขาดจากกัน กล่าวคือ ความเป็นอิสระในการทำงานเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ความสมดุลและเป็นธรรมนั้นเป็นไปได้ การปฏิบัติและกระบวนการตามหลักความสมดุลและเป็นธรรมก็เป็นบันไดที่จะนำมาสู่กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบซึ่งนำไปสู่ความถูกต้องของข่าวสารที่รายงานเป็นขั้นสุดท้าย

In-depth Reporting

ประเด็นที่ถกเถียงกันมากในโลกของวารสารศาสตร์คือ การรายงานอย่างเป็นวัตถุวิสัย (objectivity reporting) ในภาษาไทยมีการใช้คำว่า รายงานอย่าง ‘เป็นกลาง’ ซึ่งถูกเข้าใจไปในทำนองว่า เรื่องราวที่ปรากฏสู่สาธารณะจะต้องไม่เข้าข้างใคร ใครพูดอะไรก็รายงานไปตามนั้น ไปติดตามให้ครบทุกมุมทุกด้านมารายงาน แล้วให้ผู้อ่านผู้ชมตัดสินใจเอง ซึ่งกลายเป็นความคาดหวังของผู้รับสารว่าสื่อจะรายงานภายใต้หลักการนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อที่แล้วเราทราบว่า การรายงานในแบบที่ว่า ‘ใครพูดอะไรก็รายงานไปตามนั้น’ โดยไม่ได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงไม่ได้ทำให้สังคมรู้เรื่องนั้นอย่างกระจ่างชัด รายงานอย่างเป็นกลางในความหมายแบบนี้จึงไม่ตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน

นอกจากนี้ ในการบอกเล่าเหตุการณ์ด้วยรูปแบบข่าว (news story) โครงเรื่องจะประกอบด้วย ‘เกิดอะไรขึ้น กระทบกับใครอย่างไร ทำไมถึงเกิดขึ้น แล้วจะอย่างไรต่อไป’ ขณะที่โครงสร้างการรายงานที่ใช้กันเป็นสากลคือ โครงสร้างแบบปิรามิดหัวกลับ (inverted pyramid) ประกอบด้วย พาดหัวข่าว (headline) ความนำ (lead) และเนื้อหา (body) โครงสร้างแบบนี้มีขึ้นเพื่อบอกข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สุดอย่างรวดเร็วที่สุด ลดหลั่นด้วยข้อเท็จจริงที่สำคัญรองลงมาจนจบเรื่องโดยไม่มีความเห็นของผู้รายงานปะปน ระเบียบแบบแผนนี้ดูเหมือนว่า จะทำให้เรื่องราวที่รายงานที่เผยแพร่สู่สาธารณะนั้นปลอดจากความคิด มุมมอง หรืออคติของผู้รายงาน ด้วยความที่มีกฎกติกาให้ผู้รายงานบอกข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา (straight news) อย่างไรก็ตามก็ต้องไม่ลืมว่า ผู้ที่คัดเลือกเหตุการณ์มารายงาน ผู้ที่คัดเลือกข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สุดของเหตุการณ์มาพาดหัวข่าว (เรียกว่าจับประเด็นข่าว) ผู้ที่คัดเลือกชุดข้อเท็จจริงต่างๆ มาลำดับร้อยเรียง

ออกมาเป็นเรื่องนั้นคือนักวารสารศาสตร์ เพราะฉะนั้นกว่าที่เหตุการณ์นั้นจะถูกหยิบมานำเสนอเป็นเรื่องราวที่เรียกว่าข่าว ย่อมต้องเจือไปด้วยโลกทัศน์ของนักวารสารศาสตร์และปัจจัยต่างๆ ที่รายรอบ เหตุการณ์ที่ถูกคัดเลือกมารายงานเท่ากับเป็นการให้ความหมายของนักวารสารศาสตร์ว่ามีความสำคัญกว่าอีกเหตุการณ์ที่ไม่ถูกหยิบมารายงาน (ทั้งที่มันอาจสำคัญก็ได้ แต่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่อิสระทำให้ต้องเซนเซอร์ตัวเอง) หรือเหตุการณ์เดียวกันที่ถูกหยิบมารายงาน แต่ก็มีกรอบประเด็นสำคัญแตกต่างกัน เนื่องจากใช้กรอบแนวคิดคนละชุดในการทำความเข้าใจ



ภาพที่ 3 การประชุมร่วมกันของรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2556 เพื่อพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2550 เรื่องที่มาของ สว. ให้มาจากการเลือกตั้ง สื่อแต่ละสำนักเลือกเหตุการณ์นี้มารายงานเหมือนกัน แต่ชูแง่มุมให้ความหมายกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน กลุ่มหนึ่งให้ความหมายโดยนัยว่า ความวุ่นวายในการประชุมเกิดจากประธานรัฐสภารวบรัดตัดความไม่ให้อภิปราย (ขวา) อีกกลุ่มหนึ่งให้ความหมายโดยนัยว่า เกิดจาก สส. ฝ่ายค้านทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้มีการให้แก้รัฐธรรมนูญ (ซ้าย)

ธงชัย วินิจจะกุล (2562: 195-199) อธิบายว่า การทำความเข้าใจเหตุการณ์รอบตัวของมนุษย์และถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราวให้ผู้อื่นทราบที่เรียกว่าการเล่าเรื่อง (storytelling) หมายถึง การบอกเล่าบรรดาเหตุการณ์

ต่างๆ รอบๆ ตัวออกมาเป็นเรื่องราว ตามที่ผู้เล่าคัดเลือกเหตุการณ์ใน
โลกจริงที่มีความสะเปะสะปะ ไม่มีจุดเริ่มต้นจุดสิ้นสุด ไม่มีความสัมพันธ์
เชิงเหตุผลชัดเจน มาจัดเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามลำดับเวลา
ก่อน-หลังในเรื่อง (เรียกว่าการลำดับเรื่อง) ให้มีจุดเริ่มต้น ตรงกลางและ
จุดสิ้นสุด ในเรื่องที่ถูกเล่าออกมา (เรียกว่าโครงเรื่อง) อันทำให้เหตุการณ์
นับไม่ถ้วน ไม่มีเริ่ม ไม่มีจบ เกิดเป็นชุดเหตุการณ์ที่มีความหมายขึ้นมา
โดยกรอบแนวคิดกระบวนทัศน์ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการคัดสรรชุดเหตุการณ์
ต่างๆ เข้ามาเรียงร้อยกันเป็นเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบเพื่อให้คำอธิบาย
ปรากฏการณ์นั้นๆ

เพราะฉะนั้น หากพิจารณาด้วยแนวคิดนี้จึงเป็นไปได้เลยที่
รายงานข่าวชิ้นหนึ่งๆ จะปราศจากมุมมองของผู้รายงาน เพราะเรื่องหนึ่งๆ
มี ‘จุดเริ่มต้น ตรงกลาง จุดสิ้นสุด’ ซึ่งโครงเรื่องของการบอกเล่ารูปแบบข่าว
คือ ‘เกิดอะไรขึ้น กระทั่งกับใครอย่างไร ทำไมถึงเกิดขึ้น แล้วจะทำอย่างไร
ต่อ’ เพียงแต่ระเบียบแบบแผนต่างๆ (เช่น การแยกข้อเท็จจริงออกจาก
ความคิดเห็นของผู้รายงาน) อาจทำให้ดูราวกับว่า มันปลอดจากอคติ แต่
ที่จริงแล้วก็แฝงฝังการให้ความหมายหรือมีการอธิบายความสัมพันธ์
เชิงเหตุและผลต่อเหตุการณ์ฝังอยู่ในระดับลึก คำถามที่ตามมาคือ แล้ว
สื่อวารสารศาสตร์จะต้องรายงานอย่างไร

ในทางวารสารศาสตร์มีทฤษฎีหนึ่งที่เรียกว่า กรอบข่าว (news
framing theory) นักวิชาการให้คำอธิบายใกล้เคียงกัน เช่น กรอบข่าว
คือ “แก่นความคิดหลักของเรื่องที่ได้จัดระบบ/เรียบเรียงแล้ว หรือเส้นเรื่อง/
โครงเรื่องซึ่งให้ความหมายกับบรรดาเหตุการณ์ที่ยังไม่คลี่คลายชัด...
กรอบจะช่วยแนะนำว่า ประเด็นโต้แย้งนั้นคืออะไร และอะไรเป็นแก่นสำคัญ
ของเรื่องนั้น” (Gamson & Modigliani, 1987, cited in Scheufele, 2000:
306) หรือ กรอบข่าวเป็นการคัดเลือกมุมมองของความจริงที่ได้รับรู้และ
ทำให้ความจริงนั้นมีความเด่นชัดขึ้นด้วยเนื้อหาที่ใช้สื่อสาร เพื่อทำให้เห็น
นิยามของปัญหาเฉพาะเรื่อง การตีความสาเหตุ การประเมินทางศีลธรรม

และ/หรือ การแนะนำทางออก (Entman, 1993: 51-52) ทั้งนี้เครื่องมือ
ในการกำหนดกรอบข่าวที่กระทำโดยสื่อมี 11 ประการ ได้แก่ 1) พาดหัวข่าว
(headline) และพาดหัวข่าวขนาดเล็กกรองจากพาดหัวข่าวใหญ่ (kickers)
2) พาดหัวรอง (subheads) 3) ภาพข่าว (photographs) 4) คำบรรยาย
ภาพ (photo captions) 5) ความนำข่าว (leads) 6) การเลือกแหล่งข่าว
7) การเลือกยกคำพูด 8) การดึงคำพูดให้เด่น (pull quotes) 9) โลโก้ระบุ
คอลัมน์ 10) สถิติ แผนภูมิ กราฟ และ 11) การสรุปของถ้อยแถลงหรือย่อหน้า
ของบทความ (Tankard, 2001: 98-100)

เมื่อการกำหนดกรอบข่าว (news framing) คือ วิธีการให้คำอธิบาย
ต่อเรื่องราวทั้งหมด เป็นการบอกผู้อ่านว่า ควรจะเข้าใจเหตุการณ์ว่าอย่างไร
(how to think about) เรื่องราวที่จะได้รับการหยิบยกมาเป็นข่าวย่อมต้อง
ถูกให้ความหมายว่า ‘มีคุณค่าพอที่จะเป็นข่าว’ (news value) นักข่าวจึง
ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการใช้กรอบเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์
หมายความว่า ไม่มีทางที่จะแยกขาดความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity)
ออกมาได้อย่างหมดจด (McQuail, 2010: 380)

ทฤษฎีกรอบข่าวท้าทายหลักการทางวารสารศาสตร์ที่ยึดถือกัน
มานานที่ว่า ‘ข่าวควรจะเป็นวัตถุวิสัย’ โดยมักถูกครอบงำโดยสถาบันสังคม
ที่มีอำนาจที่จะมีอิทธิพลต่อกรอบซึ่งนักข่าวใช้เป็นประจำในโครงสร้าง
การรายงานข่าว สถาบันเหล่านี้สามารถชุกรอบที่เสริมสร้างหรือกระชับ
ระเบียบสังคมที่ดำรงอยู่ให้แข็งแกร่งมั่นคงขึ้น และทำให้กรอบที่ตั้งคำถาม
หรือท้าทายระบบที่ดำรงอยู่ไร้ความสำคัญ งานวิจัยบางชิ้นพยายาม
ตรวจสอบว่า ชนชั้นนำทางสังคมและชนชั้นนำทางการเมืองควบคุมวิธีที่
นักข่าวจะกำหนดกรอบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่พวกเขาปรารถนา
อยากให้เป็น เช่น ทำให้เรื่องดูร้ายอารมณ์อันทำให้ความเป็นจริงของเหตุการณ์
พร่าเลือน สร้างเหตุการณ์เทียม ปลอ่ยข่าวลือ ปั่นกระแส และยุคทอง
ของการประชาสัมพันธ์ที่รัฐและเอกชนนิยมว่าจ้างบริษัทประชาสัมพันธ์
เหล่านี้ในการชุกรอบที่จะทำให้ต่อขยายการควบคุมโลกทางสังคมเอาไว้ได้

หรือข่าวส่วนใหญ่ต้องเป็นกรอบความรุนแรงถึงจะทำให้มีคุณค่า เป็นข่าว เพราะฉะนั้นเมื่อนักข่าวรายงานด้วยกรอบแบบนี้เท่ากับเป็นผู้ปกป้องสถานภาพเดิมที่เป็นอยู่ (status quo) ไปโดยปริยาย (Goffman, 1979, cited in Baran & Davis, 2012: 397-398)

เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาพิจารณาถึงการรายงานข่าวที่เราพบเห็นทั่วไปในสื่อทุกวันนี้ เช่น ในช่วงเทศกาลหยุดยาวปีใหม่หรือสงกรานต์ ก็จะพบการรายงานตัวเลขยอดผู้เสียชีวิตบนท้องถนนมาเป็นสิบๆ ปี ซึ่งมีนัยชี้สาเหตุไปที่ความประมาท หรือความบกพร่องส่วนบุคคลที่เกิดจากการดื่มสุรา แต่ไม่ได้ตีแผ่ถึงหน้าที่รัฐที่จะต้องดูแลความปลอดภัยในเรื่องการสัญจรหรือสิทธิการเดินทางของประชาชนว่า ทำไมจึงไม่มีการทำระบบขนส่งสาธารณะเพื่อบริการประชาชนให้เดินทางได้สะดวกและปลอดภัย สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ประชาชนใช้บริการมากกว่ารถส่วนบุคคล หรืออย่างครั้งหนึ่งมีเหตุการณ์จับบัณชิตินิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยชื่อดัง ‘ลอบ’ หมักเบียร์เถื่อนขาย แต่กลับไม่ได้มีการตีแผ่ถึงไม่ความเสมอภาคในเรื่องการประกอบอาชีพค้าขายผลิตภัณฑ์สุราซึ่งเป็นเรื่องสิทธิทางเศรษฐกิจ โดยกฎหมายกลับเอื้อประโยชน์ให้นายทุนเจ้าใดเจ้าหนึ่งผูกขาด เป็นต้น การรายงานข่าวตามเหตุการณ์ (event-oriented) เพียงแค่ ‘ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่’ จึงเท่ากับกำหนดกรอบข่าวซึ่งส่งผลทำให้ปกป้องสถานภาพความไม่เป็นธรรมให้ดำรงอยู่ทั้งที่เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะปกป้อง ค้ำครอง ส่งเสริมและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในด้านต่างๆ ด้วยเหตุนี้ การรายงานข่าวสารตามเป้าหมายของวารสารศาสตร์จึงควรจะต้องรายงานเชิงลึก (in-depth reporting) เพื่อค้นหาเบื้องหลังที่แท้จริงของปรากฏการณ์ว่า ‘ทำไมถึงเกิดขึ้น’ ‘แล้วจะอย่างไรต่อ’ โดยไม่ละทิ้งใครไว้ข้างหลัง นำไปสู่กรอบข่าว (คำอธิบายเชิงเหตุ-ผลที่ฝังอยู่ใต้พื้นผิวของเรื่อง) ที่ตอบสนองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในการรายงานเชิงลึกอาจพิจารณาหลักปฏิบัติดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการรายงานเชิงลึก (in-depth reporting model: why, how & what’s next โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง) เพื่อบรรลุภารกิจที่ตอบสนอง freedom + self-governing

code of conducts	stage 1	stage 2	stage 3
accuracy	fact-checking	verify the truth	power structure: people’s sovereignty empowering people
journalistic objectivity	news story: separate fact from opinion	scientific method transparency	news framing (narration)
balance and fairness	unbiased & humility	stakeholders	human rights
independence	free from conflicts of interest (journalist)	ensuring freedom in reporting process (organization & media system)	political and economic regime: free & fair

ที่มา: ผู้เขียน

สำหรับ stage 1 และ 2 คือ หลักปฏิบัติพื้นฐานในหัวข้อที่ 2 ซึ่งได้อธิบายไปแล้ว อยากรู้ดี เมื่อทบทวนทฤษฎีการกำหนดกรอบข่าวแล้ว จึงทำให้มี stage 3 เพิ่มขึ้นมา กระบวนการเริ่มจากล่างขึ้นบนโดยมีความเชื่อมโยงกัน นักวารสารศาสตร์อาจจะเริ่มตั้งต้นคำถามด้วยมุมมองสิทธิขั้นพื้นฐานของคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น (balance & fairness: stakeholders + human rights) ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครอง ส่งเสริม และจัดทำบริการขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ และตั้งคำถามต่อไปว่า มีสภาพแวดล้อมแบบใดที่ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องนี้ขึ้น เราจะกำกับให้รัฐทำหน้าที่ได้อย่างไร ระบบเป็นอย่างไรจึงทำให้เราใช้อำนาจกำกับรัฐไม่ได้ ใครมีอำนาจมากหรือมีอำนาจน้อยในการต่อรองกำหนดนโยบาย/แนวทางแก้ไข ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการหาทางออกร่วมกันหรือไม่ จากนั้น

จึงออกแบบการเก็บข้อมูลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบ นำไปสู่รายงานเชิงลึกที่มีกรอบข่าวเพิ่มอำนาจประชาชน (empowering people) ในการกำกับให้รัฐทำหน้าที่ ไม่ลดทอนปัญหาให้เหลือเพียงแค่ตัวบุคคล ซึ่งจะกลายเป็นรักษาสภาพเดิมที่เป็นอยู่เอาไว้ (status quo) แต่ทั้งหมดนี้เงื่อนไขรากฐานที่จะทำให้หลักปฏิบัติทั้งหมดมีโอกาสเป็นไปได้คือ ระบบการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างเสรี ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การรายงานเชิงลึกเป็นไปได้มากกว่าอยู่ภายใต้ระบอบอื่น

มีรายงานที่น่าสนใจอยู่ชิ้นหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ครุฑละเมิดทางเพศนักเรียนที่เกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ข่าวโดยทั่วไปมักกล่าวโทษแค่บุคคลก่อเหตุแล้วก็จบไป แต่ทีมข่าวลูกศิลป์ นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับมกราคม 2561 พยายามตีแผ่ให้เห็นระบบเบื้องหลังอันบิดเบี้ยวจนไม่สามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของนักเรียนได้

รายงานชิ้นนี้เผยให้เห็นระบบที่มีช่องโหว่ เริ่มตั้งแต่ในชั้นโรงเรียน พบรูปแบบมีทั้งผู้บริหารโรงเรียน เขตการศึกษา มักเข้ามาแทรกแซง

ยึดเงิน-ข่มขู่-ยึดสอบ เอื้อครุฑลามกย่ำใจก่อเหตุซ้ำ

จากระบบเอาผิดครูละเมิดทางเพศ พบผู้บริหาร-เขตการศึกษา ช่วยปกปิดภัย ให้จ่ายเงิน-ข่มขู่-ยึดสอบต่อจนแลกไม่เอาผิด ทำเรื่องแดงหลุดเข้าสู่สอบสวนวินัยใช้เวลา 8 เดือน แทนไม่กำหนดเส้นตายตัดสิน สกตยึดข้อ 5 0 หลังพบว่าข้อสอบ 200 คน แต่ถูกสอบไปประกอบฯ ได้แค่ 4 คน สกตขอระบบตรวจสอบล้มเหลว ทำครูย่ำใจก่อเหตุซ้ำซาก



ภาพที่ 4 “ลูกศิลป์” สื่อฝึกปฏิบัติของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 วันที่ 29 มกราคม 2561 ทีมข่าวประกอบด้วย มยุรา ยะทาสีทธิชัย ศรีม่วง ศุภณัฐ วุฒิโสภณ พรรณพพร เข้มทอง และปณาลี ลักษณะสมบุรณ์

ไกลเกลี่ย ต่อรองให้ชดใช้เงิน หรือข่มขู่ หรือรวบรัดให้นักเรียนที่ถูกล่วงละเมิดแต่งงานกับครูผู้ก่อเหตุแลกกับการไม่ดำเนินคดี แต่ถ้าไม่เป็นผล เมื่อเรื่องถึงชั้นสอบสวนในส่วนกลาง กระบวนการสอบวินัยก็ล่าช้า ไม่มีกำหนดเวลา รายงานชิ้นนี้นำเสนอสถิติมายืนยันว่า ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2554-2559) มีเรื่องสอบสวนครูเกือบ 200 คน แต่เอาผิดถอนใบประกอบวิชาชีพได้แค่ 4 คน ทั้งหมดนี้สะท้อนระบบตรวจสอบล้มเหลวทำให้ครูที่คิดจะก่อเหตุยามใจก่อเหตุซ้ำซากเพราะรู้ว่าไม่สามารถเอาผิดตนเองได้

รายงานชิ้นนี้ยังเสนอว่า ต้องสร้างระบบตรวจสอบที่เข้มแข็ง หมายถึงกระบวนการต้องโปร่งใส สามารถกำกับ กัดดันผู้รับผิดชอบในกระบวนการดูแลนักเรียนได้ โดยในระดับโรงเรียน สมาคมผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญที่จะดูแลผลประโยชน์ของนักเรียน ไม่ผลักให้จัดการกันเอง รายบุคคลอื่นทำให้อำนาจในการต่อรองน้อยจนสุดท้ายเรื่องก็เงียบจบไป แต่ต้องยืนยันปกป้องหลักการความปลอดภัยในเนื้อตัวร่างกาย ระดับถัดมาครูต้องตรวจสอบกันเอง มีตัวแทนจากชุมชน ภาคสังคมและหน่วยงานด้านยุติธรรมเข้ามาร่วมในกระบวนการตรวจสอบโดยมีสัดส่วนมากกว่าคนแวดวงเดียวกันเอง และกำหนดเวลาสอบสวนเพื่อความยุติธรรม

กล่าวได้ว่า รายงานชิ้นนี้พยายามไปไกลกว่าการลดทอนให้เป็นปัญหาตัวบุคคล แต่พยายามชี้ให้เห็นปัญหาในเชิงระบบว่ามีสภาพแวดล้อมแบบใดที่เปิดโอกาสให้เกิดเหตุบ่อยครั้ง พยายามตีแผ่สภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เกิดเหตุการณ์ที่บุคคลเข้าไปละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น และชี้ว่า ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ ‘ต่อให้บุคคลนั้นไม่อยากก่อเหตุ แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะได้ไม่คุ้มเสีย’ (มีราคาที่ต้องจ่ายสูง เลยไม่เสี่ยง) ซึ่งหมายถึงการมีระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และพยายามตีแผ่สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อให้ผู้ที่มีหน้าที่ทำหน้าที่ (ไม่ว่าจะด้วยความกลัว หรือเล่นพรรคเล่นพวก) และชี้ว่า ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ ‘ต่อให้ไม่อยากทำหน้าที่ แต่ก็ต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำ จะได้ไม่คุ้มเสีย’ ซึ่งหมายถึง ประชาชนมีอำนาจกำกับ

อีกประเด็นที่สำคัญที่จะต้องพิจารณาด้วยคือ ในยุคดิจิทัลที่อำนาจเปลี่ยนผ่าน ผู้รับสารสามารถกำหนดโลกรอบตัวผ่านหน้าจอ (สมาร์ทโฟน) ทำให้แต่ละคนก็มีอำนาจเลือกรับเนื้อหาแตกต่างกันไป การรายงานตามเหตุการณ์คำว่า ‘ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่’ ไม่ได้ทำให้พลเมืองทุกกลุ่มรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง จึงไม่สามารถรวมพลังเสียงของคนในสังคมกดดันให้รัฐต้องแก้ไขปัญหาในเรื่องนั้นๆ (ยังไม่แน่ว่ามีกรอบการกล่าวโทษให้เป็นปัญหาเฉพาะบุคคล) แต่การรายงานเชิงลึกจะทำให้พลเมืองที่มีความหลากหลายเห็นจุดร่วมว่า เหตุการณ์ทั่วไปที่ดูเผินๆ อาจไม่เกี่ยวข้องกับตนเองจึงไม่สนใจ แต่ลึกลงไปได้พื้นผิวของเหตุการณ์นั้นมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง (relevance)/ใกล้ชิด (proximity) กับตัวเราทุกคน ซึ่งน่าจะนำมาสู่การรวมพลังเสียงได้กว้างขวางขึ้น มีพลังอำนาจต่อรองมากขึ้น เช่น สมมติจะมีการสร้างเขตอุตสาหกรรมอะไรสักอย่างหนึ่งริมทะเล โดยที่รบกวนตัดความ ถามว่าคนในจังหวัดภาคเหนือจะต้องรู้เรื่องนี้ไปทำไม เราจะทำอย่างไรให้คนในพื้นที่อื่นรู้สึกถึงความสำคัญในเรื่องนี้ด้วยจนออกมารวมพลังคัดค้าน ซึ่งถ้าเรามองเห็นว่า ในอดีตเคยมีการสร้างโรงไฟฟ้าที่จังหวัดในภาคเหนือโดยไม่คำนึงผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จนทำให้ผู้คนในพื้นที่ประสบปัญหาด้านสุขภาพมาแล้ว เคยมีการสร้างเหมืองแร่อะไรสักอย่างหนึ่งในภาคอีสาน สร้างเหมืองหินปูนแถบภาคกลาง สร้างโรงเผาขยะในกรุงเทพฯ รอบนอก และที่อื่นๆ ก็จะทำให้เห็นว่า ปัญหานี้มีโครงเรื่องแบบเดียวกัน เป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ (public interest) คือสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางสังคม มีการตัดสินใจโดยไม่ฟังเสียงประชาชน นายทุนมีอำนาจต่อรองมากกว่า ระบบการพิจารณาไม่โปร่งใส ไม่เปิดเผยข้อมูล ดังนั้นหากรายงานปัญหาในเชิงระบบแบบนี้ น่าจะสามารถสร้างประเด็นสาธารณะขึ้นมาได้และมีอำนาจต่อรองมากขึ้น

นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เกิดรูปแบบการนำเสนอและประเภทเนื้อหาที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอแบบข้ามช่องทางสื่อ (transmedia) และผู้รับสารยังสามารถเลือกรับ และสื่อสารเรื่องราว

ความคิดสู่สาธารณะด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ นักวารสารศาสตร์จึงต้องวิเคราะห์ผู้รับสารพร้อมไปกับทำความเข้าใจโลกทัศน์และคุณค่าทางสังคม ซึ่งคาดหวังถึงการรายงานเชิงลึก และการเป็นพื้นที่อภิปรายและถกเถียงโดยที่ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงและร่วมกันทำความเข้าใจและจัดการกับปัญหาในสังคม (อริน เจียจันทร์พงษ์ และพรชสาสิริ กุหลาบ, 2565) อาจเรียกได้ว่า วารสารศาสตร์ยุคดิจิทัลน่าจะจะต้องตอบสนองอำนาจในการนิยามโลกรอบตัวของประชาชนเอง หมายถึงการกำหนดคุณค่า แนวทางการแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ของสังคมในแบบของตนเอง (อริน เจียจันทร์พงษ์, 2564: 103-104)

ในการทำงานอาจจะคิดถึงการเดินทางของพลเมืองตั้งแต่

- **สิทธิที่จะรู้ (right to know)** การกำหนดประเด็นหลัก และประเด็นย่อยเป็นชุดของเรื่อง (series) ที่จะไปเกาะเกี่ยวสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองกลุ่มต่างๆ (เขารู้แล้วหรือยัง ทำให้รู้สึกว่าเรื่องนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเขา เพราะเขามีอำนาจคัดเลือกข่าวสาร) และเผยแพร่ในช่องทางที่สอดคล้องกับการรับข่าวสารของพลเมืองแต่ละกลุ่ม
- **สิทธิที่จะเข้าถึงและใช้สื่อ (right to access to the media)** การนำชุดเรื่องราวมาต่อขยายสร้างเป็นเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ และแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อให้พลเมืองแต่ละกลุ่มเข้าถึงและเข้าใจรายละเอียดของเรื่องได้ง่ายตามจริตของพวกเขา และดึงจุดพลเมืองแต่ละกลุ่มมาร่วมนิยามปัญหาและเสนอทางออกเพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาเอง

- สิทธิในข้อมูลข่าวสาร (right to information) เรื่องราวภายในชุดของเรื่องส่งเสริมกันมากพอที่จะเป็นรายงานเชิงลึก (ครอบคลุมทุกมุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แสดงพัฒนาการความเป็นมา เจาะลึกทุกเงื่อนงำ)
- สิทธิที่จะตัดสินใจ (right to determination) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (right to participate) ชุดของรายงานเชิงลึกกระตุ้นให้เขาตัดสินใจหรือออกเสียงทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ตลอดจนถึงดูเสียงของพลเมืองแต่ละกลุ่มให้เข้ามาร่วมกันจนดังพอที่จะกดดันกำกับให้รัฐต้องรับผิดชอบในหน้าที่

4

สรุปหลักการสำคัญ '2-4-7-5'

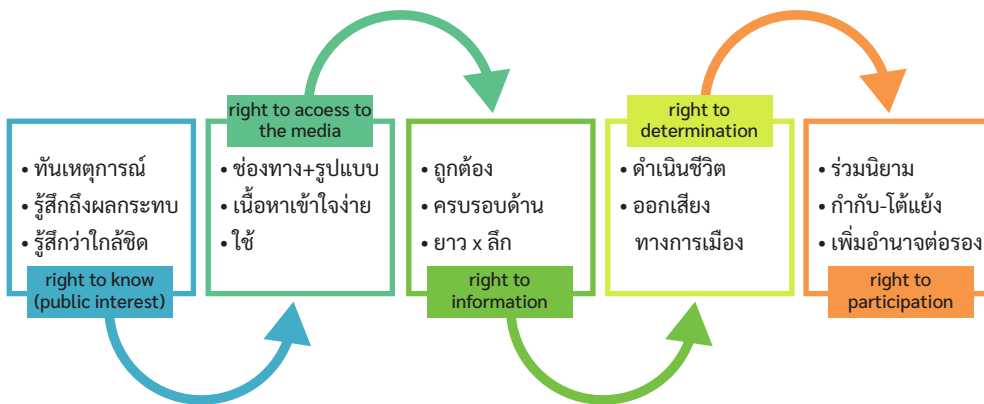
จากหลักการในหัวข้อที่ 1-3 นำมาสู่ข้อสรุปเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการทำงานวารสารศาสตร์ซึ่งขอเรียกว่า หลัก 2-4-7-5 ดังนี้

2 คือหลักการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรัชญาวารสารศาสตร์ที่มีพันธกิจรับใช้ด้านข่าวสารต่อสังคม

- (1) หลักเสรีนิยม มนุษย์เกิดมามีเสรีภาพในเนื้อตัว ร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน มีเสรีภาพในการใช้ชีวิต รัฐมีอำนาจจำกัด (limited government)
- (2) หลักประชาธิปไตย มนุษย์มีความเสมอภาค เป็นเจ้าของสังคมเท่าๆ กัน จึงต้องสามารถตัดสินใจชะตากรรมของชุมชน และสังคมที่ตนเองอยู่ได้

4 คือหลักปฏิบัติพื้นฐานของสื่อวารสารศาสตร์ในการรายงานข่าวสารอย่างมีคุณภาพ

- (1) independence หลักความเป็นอิสระ
- (2) balance and fairness หลักความสมดุลและเที่ยงธรรม
- (3) journalistic objectivity หลักความเป็นวัตถุวิสัยทางวารสารศาสตร์
- (4) accuracy หลักความถูกต้องของข้อมูลข้อเท็จจริงที่รายงาน



ภาพที่ 5 ข้อพึงพิจารณาในการรายงานข่าวสารยุคดิจิทัลเพื่อตอบสนองสิทธิการสื่อสาร (right to communicate)

7 คือความเข้าใจที่ชัดเจนต่อพันธกิจและบทบาทหน้าที่ สื่อวารสารศาสตร์

(1) พันธกิจ (obligation) ของสื่อวารสารศาสตร์คือ การรับใช้ ในการจัดหาข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน เกิดจากความยึด โยงอำนาจ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ต้องได้รับข้อมูล ข่าวสารที่มีคุณภาพเพื่อตัดสินใจ จึงรับรองเสรีภาพในการดำเนิน ภารกิจวารสารศาสตร์ สื่อวารสารศาสตร์จึงมีความรับผิดชอบ ต่อประชาชนในทางกลับกัน

(2) การเป็น watchdog เนื่องจากในสังคมประชาธิปไตย รัฐ ต้องใช้อำนาจอย่างจำกัด (limited government) และมีหน้าที่ จัดทำบริการสาธารณะ ตอบสนองสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงต้องถูกตรวจสอบ การใช้อำนาจและถูกตรวจสอบการทำหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้กับพลเมือง

(3) การรายงานเสียงของผู้ไร้เสียงไร้อำนาจ (give voice to voiceless) เพราะประชาชนทุกคนทุกกลุ่มเป็นเจ้าของประเทศ เท่าๆ กัน สามารถตัดสินใจอนาคตของชุมชนและสังคม ร่วมกัน แต่ในความเป็นจริงอาจมีกลุ่มที่ถูกกีดกันหรือกดทับ สื่อวารสารศาสตร์จึงเป็นกระบอกเสียงเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง ให้ผู้ไร้เสียงไร้อำนาจ

(4) การเป็นตลาดเสรีแห่งการแสดงความคิด (free marketplace of ideas) เพราะประชาชนสามารถปกครองตนเอง ต้องตัดสินใจ ร่วมกันในเรื่องต่างๆ จึงต้องมีพื้นที่ถกเถียงเพื่อหาข้อเสนอดีที่สุด เป็นฉันทามติ และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

(5) คติในการทำงานที่ว่า ‘รายงานข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ครบถ้วน รอบด้าน แล้วให้ประชาชนใช้วิจารณญาณตัดสินใจเอง’ คือการ พิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าเกิดอะไรขึ้นกันแน่ (verifying the truth) ไม่ใช่ ใครพูดว่าอะไรก็รายงานไปตามนั้นโดยที่สุดท้ายแล้วไม่สามารถทำให้ เรื่องราวกระจ่างชัดได้

(6) ในการรายงานเรื่องหนึ่งรูปแบบข่าว (news story) ย่อมมี มุมมอง ทักษะ อุดมการณ์ของผู้รายงานแฝงฝังอยู่ตามทฤษฎี การกำหนดกรอบข่าว (news framing theory) เพราะฉะนั้นกรอบ หรือแก่น (frame or theme) ของเรื่องจึงต้องเป็นกรอบที่ยึดโยง กับปรัชญาวารสารศาสตร์

(7) กรอบข่าวที่ยึดโยงกับปรัชญาวารสารศาสตร์ จะเป็นไปได้ ไม่ได้ เลยหากไม่ได้รายงานเชิงลึก (in-depth reporting) ดีแม้ให้ เห็นปัญหาเชิงระบบ หรือ โครงสร้างอำนาจที่ไม่เสมอภาคกันในสังคม ถ้ารายงานเพียงแค่ว่า ‘ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่’ หรือรายงานใน กรอบแบบลดทอนปัญหาให้เป็นปัญหาส่วนบุคคล ความยุติธรรม ก็จะดำรงอยู่ต่อไป (status quo)

5 คือ ข้อพึงพิจารณาในการรายงานข่าวสารยุคดิจิทัล

เมื่ออำนาจเปลี่ยนผ่านมาอยู่ในมือของพลเมืองอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีสื่อสารที่พัฒนาก้าวหน้าขึ้น พลเมืองในยุคดิจิทัลที่มีอำนาจคัดเลือกข่าวสารในมือ มีจิตในการรับข่าวและช่องทางการรับสารที่แตกต่างกัน การออกแบบการรายงานจึงต้องคิดถึงสิ่งต่อไปนี้เพื่อตอบสนองสิทธิการสื่อสาร (right to communicate) ประกอบด้วย

- (1) **right to know** สิทธิที่จะรู้
- (2) **right to access to the media** สิทธิที่จะเข้าถึงและใช้สื่อ
- (3) **right to information** สิทธิในข้อมูลข่าวสาร
- (4) **right to determination** สิทธิการตัดสินใจในชีวิตของตนเอง
- (5) **right to participate** สิทธิการมีส่วนร่วมกำหนดชะตากรรมของสังคม

รายการอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). สื่อสารมวลชน ทฤษฎี และแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด, 51.

เกษียร เตชะพีระ. (2564). แนวคิดเรื่องเสรีนิยมกับประชาธิปไตย. ใน การเมือง อำนาจ ความรู้: หลักรัฐศาสตร์เบื้องต้นสำนักธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์, 75-106.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2562). เรื่อง ลำดับเรื่อง และโครงเรื่อง กับความรู้ประวัติศาสตร์. ใน ออกนอกขอบประวัติศาสตร์ไทย. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 195-211.

อริน เจียจันทร์พงษ์. (2564). การสร้างบัณฑิตวารสารศาสตร์เพื่อตอบสนองตลาดแรงงานในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล. วารสารนิเทศศาสตร์, 39(1), 90-107.

อริน เจียจันทร์พงษ์ และพรชสาสิริ กุหลาบ. (2565). การปรับตัวขององค์กรข่าวเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจและบทบาทหน้าที่ต่อสังคม: กรณีศึกษาองค์กรสื่อกระแสหลัก. ทูบสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2544). พื้นที่สาธารณะใหม่ของประชาชน. ใน ข่าวที่ไม่เป็นข่าว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 10-17.

Baran, S.J., & Davis, D.K. (2012). Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future. 6th ed. Canada: Nelson Education Ltd, Chapter 10-11.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. Journal of Communication, 43(4), 51-58. Kovach, Bill. and Rosenstiel, Tom. (2007). The Elements of Journalism. New York: Three Rivers Press.

McQuail, D. (2010). Mass Communication Theory. 6th ed. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington DC: SAGE Publications Ltd, 380.

Scheufele, D. A. (2000). Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. Mass Communication and Society, 3, 297-316.

Tankard, J.W. (2001). The Empirical Approach to the Study of Media Framing. In Reese, D.R., Gandy, O.H, and Grant, A.E. (Eds), Framing Public Life (pp.95-105). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

United Nations. (n.d.). Universal Declaration of Human Rights. Retrieved March 21, 2023, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

เอกสารแนะนำสำหรับอ่านเพิ่มเติม

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). สื่อไทยในสถานการณ์ความขัดแย้ง. มติชน, 6.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). สวัสดิ์ปีใหม่กับสื่อ. มติชน, 6.

พงษ์ประภัสสรร์ แสงสุริยง. (2565). เน้นขายดราม่า แต่ไม่เป็นปากเสียงให้ประชาชน? คุยเรื่องปัญหาสื่อไทย กับ อ.พรชสาสิริ กุหลาบ. วันที่เข้าถึงข้อมูล 22 มีนาคม 2566, แหล่งที่มา <https://thematter.co/social/thai-media-dilemma-phansasiri-kulab/167619>.

รชา เหลืองบริสุทธิ์. (2563). เม.ย.-พ.ค. 53 'ความจริง' คนละม้วน เมื่อฉันถูกทำให้เชื่อและเลิกเชื่อจากสื่อ. วันที่เข้าถึงข้อมูล 22 มีนาคม 2566, แหล่งที่มา <https://mediainsideout.net/classroom/2020/07/296>.

สิริวิษณุ บุญประสิทธิ์. (2563). 'เป็นกลาง' ข้ออ้างที่มักง่ายของสื่อมวลชน?. วันที่เข้าถึงข้อมูล 22 มีนาคม 2566, แหล่งที่มา <https://mediainsideout.net/classroom/2020/11/312>.

Dixit, Kunda. (2010). Dateline Earth: Journalism as if the Planet Mattered. 2nd Edition. Thailand: IPS ASIA-PACIFIC, Chapter1-3.

คู่มือการทำข่าว ความขัดแย้ง

สถาพร พงษ์พิพัฒน์วัฒนา

‘สถานการณ์ความขัดแย้ง’

เป็นหนึ่งในสถานการณ์ที่สื่อมวลชนมักจะต้องพบเจอในการลงไปทำงานในสนามข่าว ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการทำงานที่ยาก เพราะมีความอ่อนไหวสูงทั้งในแง่ของการนำเสนอเนื้อหา การถ่ายภาพ การรายงานสด ซึ่งในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งมักจะมีอคติหวัดหวังต่อการรายงานข้อมูลของสื่อมวลชนอยู่ในระดับที่สูงมากจากคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายและอาจรวมไปถึงกลุ่มคนที่สนับสนุนคู่ขัดแย้งอยู่ด้วย

นอกจากสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ที่มีมวลชนเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่รัฐ หลายกรณี ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากร หรือแม้แต่ในสถานการณ์ภัยพิบัติใหญ่ๆ ยังอาจพบการชุมนุมของมวลชน 2 ฝ่ายที่เผชิญหน้ากันเพื่อทวงถามความเป็นธรรมอีกด้วย

แน่นอนว่า ทั้งนักข่าว ช่างภาพ ผู้ช่วยช่างภาพ หรือแม้แต่ใครก็ตามที่ทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารออกไปสู่สาธารณะ เมื่อเข้าไปทำงานในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความขัดแย้งอยู่ ย่อมมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ ‘ผู้ส่งสาร’ จะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำงานในสถานการณ์ความขัดแย้งได้ ภายใต้หลักการที่สำคัญ คือ **‘รายงานข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วนและกลับออกมาอย่างปลอดภัยด้วย’**

และคู่มือนี้เป็นหนึ่งในองค์ความรู้ที่ถูกถอดเก็บและเรียบเรียงออกมาจากการฝึกอบรมของสื่อมวลชนไทยกับองค์กรนานาชาติ นำมาผสมผสานกับประสบการณ์ของสื่อมวลชนไทยหลายภาคส่วนที่เคยทำงานในสถานการณ์ความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมประท้วง หรือสถานการณ์ภัยพิบัติ ซึ่งคู่มือนี้จะไล่เรียงไปตั้งแต่ในขั้นตอนการวางแผนก่อนลงพื้นที่ การทำงานในพื้นที่ให้ปลอดภัย การปฐมพยาบาลและเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ ไปจนถึงตัวอย่างวิธีการรายงานข่าวในสถานการณ์ที่อ่อนไหว

การวางแผน

เนื่องจากสภาพปัญหาความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเหตุภัยพิบัติ หรือแม้แต่ในการทำข่าวเชิงสืบสวนก็ต้องเผชิญกับความขัดแย้งจากความไม่พอใจของกลุ่มคนที่ถูกตรวจสอบ หากสื่อมวลชนสามารถทำความเข้าใจสภาพปัญหาความขัดแย้งนั้นๆ ก่อนเข้าไปในพื้นที่ ก็จะสามารถวางแผนและเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่ได้ดี

ทำความเข้าใจก่อนลงพื้นที่

รู้จักคู่ขัดแย้งเป็นใคร ขัดแย้งกันด้วยเรื่องอะไร มีความเสี่ยงแค่ไหนที่จะเกิดสถานการณ์รุนแรงตามมา

ศึกษาสภาพพื้นที่

ถ้าเป็นการชุมนุมที่มีการกำหนดอาณาเขตพื้นที่ชุมนุมไว้อย่างชัดเจน นักข่าวสามารถศึกษาเส้นทางจากแผนที่ก่อนลงพื้นที่ เพื่อสำรวจอาณาเขตแต่ละทิศของพื้นที่ชุมนุม สำรวจการวางจุดรักษาความปลอดภัย (การ์ด) สำรวจพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจะเกิดการปะทะ

สำรวจว่า ‘ใคร’ มีบทบาทในการตัดสินใจหรือมีบทบาทในการควบคุมมวลชนในแต่ละจุด รวมทั้งสามารถกำหนดจุดนัดพบของทีมหรือกำหนดเส้นทางที่สามารถใช้เข้า-ออกพื้นที่ได้อย่างปลอดภัยหากสถานการณ์ลุกลามบานปลายจนเป็นอันตรายมากเกินไป

ถ้าเป็นการชุมนุมที่เคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ หากรู้เส้นทางล่วงหน้าควรศึกษาเส้นทางเคลื่อนที่ขบวนอย่างละเอียด เพื่อดูว่ามีจุดไหนเป็นจุดเสี่ยงที่อาจเกิดความรุนแรงขึ้น เช่น จุดอับของการเคลื่อนที่ขบวนที่สามารถถูกปิดหัวปิดท้ายได้ หรือพื้นที่อ่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามที่จะไม่ยินยอมให้ผู้ชุมนุมผ่านไปได้อย่างเด็ดขาด

โดยในระหว่างเคลื่อนที่ขบวนสื่อมวลชนซึ่งจำเป็นต้องร่วมอยู่ในขบวน ต้องสังเกตแนวทางการรักษาความปลอดภัยของผู้ชุมนุม เพื่อกำหนดตำแหน่งการทำงานของตัวเอง เช่น ในบางสถานการณ์การอยู่ใกล้แกนนำหลักของผู้ชุมนุมในระยะห่าง 10-20 เมตร อาจเป็นพื้นที่ปลอดภัย หากมีการจัดขบวนเพื่อรักษาความปลอดภัยให้แกนนำมากที่สุด



สายรัดห้ามเลือด

การเตรียมตัวก่อนเข้าพื้นที่

ข้อมูลของคู่ขัดแย้ง สภาพปัญหาความขัดแย้ง และความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงในแต่ละเหตุการณ์ จะเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้สื่อมวลชนประเมินได้ว่า จะต้องเตรียมอุปกรณ์ติดตัวไปด้วยอย่างไรเมื่อต้องลงพื้นที่



การใช้สายรัดเป็นอุปกรณ์ห้ามเลือด



อุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาล ผ้าสามเหลี่ยม

อุปกรณ์หลักที่ควรติดตัวไปทุกครั้งในการทำงานในสถานการณ์ความขัดแย้ง แม้อาจจะไม่มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดความรุนแรง (ติดตัวไปได้โดยไม่กลายเป็นอุปสรรคในการทำงาน)

- อุปกรณ์ทำข่าวพื้นฐาน คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แบตเตอรี่สำรอง
- น้ำเปล่า เพื่อใช้เป็นน้ำดื่ม แต่ควรมีขวดน้ำสำรองสำหรับใช้เพื่อการอื่น เช่น ถ้าประเมินได้ว่า การชุมนุมมีโอกาสเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ ก็มีโอกาสสูงที่เจ้าหน้าที่จะใช้แก๊สน้ำตา
- ผ้าผืนใหญ่ๆ สามารถติดตัวไว้ตลอดเวลาประมาณ 2-3 ผืน (ถ้าเป็นผ้าสามเหลี่ยมผืนใหญ่ๆ จะใช้ง่าย) มีไว้สำหรับการห้ามเลือด พันแผล ตามอวัยวะที่หักหรือไม่ต้องการให้เคลื่อนไหว
- ถ้ามีผ้ายืด (elastic bandage) ติดตัวไว้ด้วยจะยิ่งเป็นประโยชน์ เพราะมีคุณสมบัติในการพันส่วนที่บาดเจ็บได้แน่นหนากว่าผ้าทั่วไป
- ชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น (ขนาดเล็ก)
- สายรัดห้ามเลือด (tourniquet) พกพาง่าย ใช้ง่าย ห้ามเลือดได้ดี ราคาไม่แพง

อุปกรณ์ที่จะพกพาไปเมื่อประเมินว่าสถานการณ์มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดความรุนแรงมากเท่านั้น

- หมวกกันน็อค ■ เสื้อเกราะ ■ หน้ากากป้องกันสารพิษ
- ถ้าเป็นสถานการณ์ภัยพิบัติรุนแรง อาจต้องเตรียมอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเหตุภัยพิบัตินั้นๆ ด้วย เช่น เสื้อชูชีพ (ใส่เมื่อต้องลงเรือ หรือลงน้ำที่ท่วมสูง) เครื่องนอน (เช่น สถานการณ์แผ่นดินไหวที่ไม่สามารถนอนในอาคารได้) รวมทั้งต้องเตรียมอาหารไปกินเอง เพราะอาจเกิดสภาวะขาดแคลนในพื้นที่ ไม่ควรไปเพิ่มภาระให้พื้นที่ และต้องระมัดระวังในการกินหรือการแจกจ่ายอาหาร เพราะอาจเป็นตัวเร่งให้เกิดความขัดแย้งจากภาวะอดอยากได้
- อุปกรณ์ป้องกันตัว ไม่ควรเป็นอุปกรณ์ที่ใช้เป็นอาวุธได้ด้วยอย่างเด็ดขาด เช่น มีด คัทเตอร์ สปเรย์พริกไทย เพราะหากต้องผ่านการตรวจค้น จะทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อนักข่าว

อุปกรณ์เหล่านี้ควรนำมาใช้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น เพราะเมื่อสื่อมวลชนเริ่มใช้อุปกรณ์ที่ไม่ควรใช้ในสภาวะปกติ และมีภาพถูกเผยแพร่ออกไป ย่อมทำให้สาธารณชนสามารถตีความได้ว่า สถานการณ์มีความรุนแรงมากขึ้น



การเคลื่อนย้ายผู้ได้รับบาดเจ็บ

การลงพื้นที่ทำข่าว การแต่งกายและการแสดงตัวเป็นสื่อมวลชน

- แต่งกายรัดกุม กางเกงขายาว รองเท้าผ้าใบเท่านั้น (เดินหรือวิ่งได้สะดวก ไม่เป็นอุปสรรค)
- ควรเลือกเสื้อผ้าให้แตกต่างจากคู่ชัตแย่งอย่างชัดเจน เช่น ถ้าคู่ชัตแย่งนัดแต่งกายด้วยสีหรือสัญลักษณ์ใด นักข่าวไม่ควรเลือกใส่เสื้อผ้าสีเดียวกัน เพราะจะทำให้ถูกเหมารวมเป็นหนึ่งในคู่ชัตแย่งได้ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุเผชิญหน้า

- เมื่อใส่อุปกรณ์ป้องกันตัว นักข่าวอาจถูกมองคล้ายเจ้าหน้าที่รัฐ หรือกลุ่มกองกำลัง จึงควรมีสัญลักษณ์แสดงตัวตนชัดเจน เพราะอาจตกเป็นเป้าของการโจมตีจากความเข้าใจผิดได้เช่นกัน
- มีสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นนักข่าวอย่างชัดเจน ถ้าไม่มีปลอกแขน ก็ควรมีสัญลักษณ์อื่นเพื่อใช้แสดงตัว
- การแสดงตัวด้วยบัตรสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับบริบทของเหตุการณ์ โดยเฉพาะสื่อมวลชนบางสังกัดที่มีสถานะถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามคู่ชัตแย่ง อาจไม่เหมาะกับการแสดงตัว
- ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน หรือในพื้นที่ชุมนุมมีความไม่พอใจต่อการทำงานของสื่อมวลชนในภาพรวม การแสดงตัวด้วยสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นสื่อมวลชน อาจไม่ใช่วิธีที่ปลอดภัย
- หากอยู่ในสถานการณ์ชุมนุม อาจเปลี่ยนไปติดบัตรสื่อมวลชนที่หุ้ใส่เข็มขัด หรือที่อื่นซึ่งไม่ใช่การคล้องคอ เพราะอาจถูกกระชากคอได้

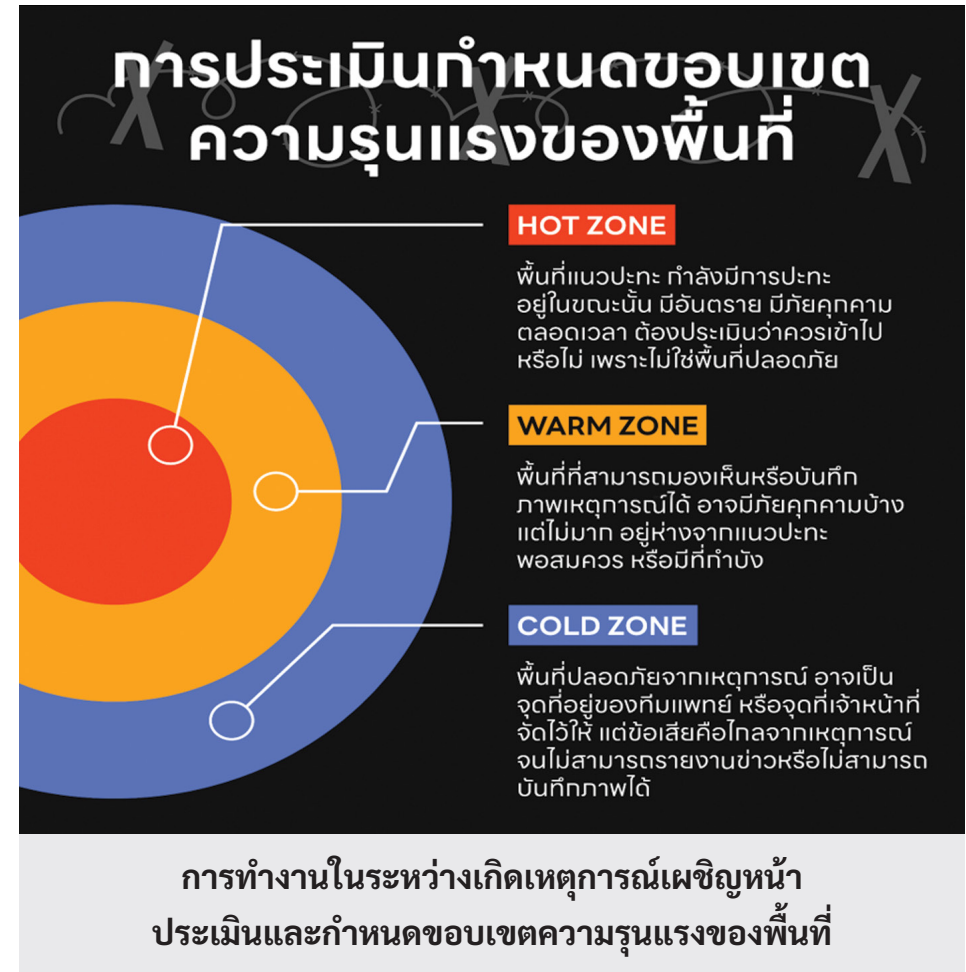
การสื่อสารผ่านภาษาพูด ภาษาท่าทาง

- หากสถานการณ์อยู่ในจุดที่อ่อนไหว เพราะบาง เกิดความหวาดระแวงในพื้นที่ชัตแย่ง เมื่อสื่อมวลชนเข้าไปเจรจากับคู่ชัตแย่งหรือหน่วยรักษาความปลอดภัย ควรขยับมือทั้ง 2 ข้าง ออกอย่างเปิดเผย เพื่อแสดงให้เห็นว่า ไม่มีอาวุธ หรือไม่มีอุปกรณ์ใดหลบซ่อนอยู่
- การบันทึกภาพในพื้นที่ที่อ่อนไหว ควรเกิดขึ้นหลังผ่านการพูดคุยเป็นอย่างดีแล้ว หรือได้รับอนุญาตจากผู้มีหน้าที่ตัดสินใจในบริเวณนั้นแล้วเท่านั้น เพื่อความปลอดภัยในขณะบันทึกภาพ และหลังจากที่ภาพถูกเผยแพร่ออกไป

- **ไม่ควรใช้การ ‘แอบถ่าย’ เด็ดขาด** เพราะหากถูกจับได้ จะส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงกว่าเดิมมาก จนสื่อมวลชนกลายเป็นคู่ขัดแย้งไปเลย
- หากถูกด่า ถูกตะคอก หรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมจากคู่ขัดแย้ง ทั้งมวลชนหรือเจ้าหน้าที่ สื่อมวลชนไม่ควรตอบโต้ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง เพราะอาจกลายเป็นเครื่องมือของผู้ที่ต้องการทำให้สถานการณ์ลุกลามได้ ควรตอบกลับอย่างสุภาพ มีรอยยิ้ม และนำเรื่องไปแจ้งให้แก่นำมวลชน หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ทราบ

กำหนดพื้นที่ปลอดภัยในการทำข่าว

- **ถ้ามีพื้นที่ชุมนุมชัดเจน ควรอยู่ในพื้นที่ของสื่อส่วนใหญ่**
- **ในสถานการณ์ภัยพิบัติ ต้องคำนึงถึงการเข้า-ออกพื้นที่** เพื่อให้เข้าไปทำงานได้ และกลับออกมาได้ทุกครั้ง
- **ในพื้นที่ขัดแย้งควรจอดรถ ให้หันหัวออกไปทางที่จะกลับ** ถ้าจำเป็นต้องรีบออกจากพื้นที่ จะได้ไม่เสียเวลากลับรถ เพราะอาจโดนล้อมรถได้
- **กำหนดจุดนัดพบกับทีมให้ชัดเจน และต้องเป็นจุดที่ปลอดภัย** เพราะอาจเกิดกรณีที่คนในทีมพลัดหลงกัน



เช่น กำหนดเป็น hot zone / warm zone / cool zone ซึ่งนักข่าวในพื้นที่ต้องประเมินได้เอง โดยมีหลักการประเมิน เช่น

- **hot zone** คือพื้นที่แนวปะทะ กำลังมีการปะทะอยู่ในขณะนั้น มีอันตราย มีภัยคุกคามตลอดเวลา ต้องประเมินว่าควรเข้าไปหรือไม่ เพราะไม่ใช่พื้นที่ปลอดภัย
- **warm zone** เป็นพื้นที่ที่สามารถมองเห็นหรือบันทึกภาพเหตุการณ์ได้ อาจมีภัยคุกคามบ้างแต่ไม่มาก อยู่ห่างจากแนวปะทะพอสมควร หรือมีที่กำบัง

- cool zone พื้นที่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ อาจเป็นจุดที่ตั้งของทีมแพทย์ หรือจุดที่เจ้าหน้าที่จัดไว้ให้ แต่ข้อเสียคือ ไกลจากเหตุการณ์จนไม่สามารถรายงานข่าวหรือไม่สามารถบันทึกภาพได้
- พื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดในการรายงานข่าว คือ warm zone
- ถ้าพื้นที่เผชิญหน้ามีความเปลี่ยนแปลง เช่น ในกรณีที่มีรูปแบบการเคลื่อนที่ของคู่ขัดแย้งอยู่ตลอด ต้องประเมินความเสี่ยงใหม่อยู่เสมอ เช่น warm zone อาจเปลี่ยนเป็น hot zone ได้
- หลักการ คือ รายงานข่าวได้ครบถ้วน เห็นเหตุการณ์ และปลอดภัย
- ปลอดภัย แต่รายงานข่าวไม่ได้ ไม่ใช่หลักของทำงาน เช่น พื้นที่ที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ อาจปลอดภัยจริง แต่ทำงานไม่ได้
- การ live ผ่านโทรศัพท์ เป็นจุดอ่อนที่ต้องระมัดระวัง เพราะนักข่าวจะมองที่หน้าจอเป็นหลัก ทำให้สูญเสียทัศนวิสัยการมองในวงกว้าง หรืออาจไม่เห็นว่ามีอะไรเกิดขึ้นรอบตัว จนอาจเผลอขยับตัวเข้าไปอยู่ใน hot zone หรือไม่รู้ตัวว่า hot zone กำลังขยับเข้ามาหาเรา
- การ live ในเหตุการณ์เผชิญหน้า จึงควรมีทีมอยู่ในที่เดียวกันอย่างน้อย 2 คน เพื่อให้มีอีก 1 คน ที่มองเห็นภาพรวมเพื่อคอยประเมินความปลอดภัย
- การ live โดยใช้กล้องจับไปที่ภาพเหตุการณ์ โดยไม่ต้องเห็นหน้าคนรายงาน มีความปลอดภัยมากกว่า เพราะเมื่อผู้รายงานมาอยู่ข้างคนถือกล้อง สามารถเป็นได้ทั้งผู้ทำหน้าที่รายงานสถานการณ์ และเป็นผู้ประเมินความปลอดภัยของจุดที่อยู่

การปฏิบัติตัวให้ปลอดภัย เมื่ออยู่ในพื้นที่เกิดเหตุปะทะและมีการใช้อาวุธ

- เมื่อได้ยินเสียงดัง เช่น ‘ปัง’ หรือเสียงคล้ายอาวุธ ควรหมอบลงกับพื้นทันที ทำตัวให้เล็กที่สุด คือขนานกับพื้น อย่าผงกศีรษะขึ้นมา เพราะการหมอบลงไปในแนวราบ จะทำให้ไม่อยู่ในวิถีการยิง
- เมื่อหมอบลงแล้ว ใช้มือคลำร่างกายตัวเอง เพื่อสำรวจว่าได้รับบาดเจ็บหรือไม่ มีแผลจากการถูกยิง ถูกของแข็ง ถูกสะเก็ดหรือไม่
- หากไม่บาดเจ็บ เริ่มการสำรวจทีมงาน ด้วยการตะโกนถามเรียกชื่อเพื่อน
- เมื่อรู้ว่าทุกคนปลอดภัย ให้ ‘ฟัง’ เพื่อหาทิศทางที่มาของเสียง จากนั้นให้เคลื่อนที่ออกไปในแนวราบกับพื้น ในทิศทางตรงข้ามกับที่มาของเสียง ระหว่างนั้นต้องมองหาพื้นที่ปลอดภัยซึ่งอยู่ไม่ไกลมากนัก เช่น จุดที่มีที่กำบัง กำหนดเป็นเป้าหมาย
- หากมาเป็นทีม ควรกำหนดให้มี 1 คนเป็นผู้นำทีม เพื่อให้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกจุดที่จะไป คนอื่นมีหน้าที่ทำตาม เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนระหว่างเคลื่อนที่
- สามารถปล่อยให้กล้องทำงานไปได้เรื่อยๆ ในระหว่างออกไปหาที่ปลอดภัย

แนวปฏิบัติกรณีมีสื่อมวลชนได้รับบาดเจ็บ ในสถานการณ์ที่ยังมีความรุนแรง

หลักการใหญ่ที่สุดของการช่วยเหลือ คือ ‘ไม่เพิ่มจำนวนผู้บาดเจ็บ’ หรือ ‘คนที่เข้าไปช่วยต้องปลอดภัยก่อน’

- **เมื่อมีผู้บาดเจ็บ** ให้ผู้ที่ไม่บาดเจ็บประเมินสถานการณ์ก่อนว่า จุดที่พบคนบาดเจ็บยังเป็น hot zone หรือไม่
- ถ้ายังเป็น hot zone **ไม่ควรเข้าไปช่วยเหลือทันที** เพราะอาจทำให้คนที่เข้าไปช่วยกลายเป็นผู้บาดเจ็บไปด้วย จะเพิ่มจำนวนผู้บาดเจ็บจาก 1 คน เป็น 2 คน และทำให้การช่วยเหลือในขั้นต่อไป ยากลำบากขึ้น
- หากยังไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ ให้ตะโกนคุยกับผู้บาดเจ็บ เพื่อประเมินอาการ โดยให้ประเมินว่า

1. ยังมีสติ สามารถโต้ตอบได้หรือไม่
2. ถ้ายังมีสติ ให้แนะนำวิธีการสำรวจบาดแผลของตัวเอง รวมไปถึงการห้ามเลือด
3. สามารถโทรศัพท์หา 1669 สายด่วนการแพทย์ฉุกเฉิน หรือ 191 เพื่อแจ้งตำแหน่งและอาการบาดเจ็บ รวมทั้งขอคำแนะนำวิธีการปฐมพยาบาลที่ผู้บาดเจ็บสามารถช่วยเหลือตัวเองได้
4. ในระหว่างพูดคุยกับหน่วยการแพทย์ฉุกเฉินสามารถบอกอาการ เพื่อให้ช่วยประเมินสถานะของผู้บาดเจ็บตามหลัก **เขียว** (ไม่บาดเจ็บมาก ดูแลตัวเองได้ เคลื่อนที่

ออกมาเองได้) **เหลือง** (บาดเจ็บมาก เคลื่อนที่ไม่ได้แต่ยังมีสติ พุดคุยได้ พอดูแลตัวเองได้บ้าง เช่น ห้ามเลือด แต่ถ้าปล่อยไว้นานจะกลายเป็นบาดเจ็บสาหัส) **แดง** (บาดเจ็บสาหัส เสียเลือดมาก มีบาดแผลหลายแห่งอาจหมดสติ มีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิต ต้องได้รับการรักษาอย่างเร่งด่วน)

- หากสถานการณ์ในจุดที่พบผู้บาดเจ็บปลอดภัยลงแล้ว สามารถเข้าไปช่วยห้ามเลือด และเคลื่อนย้ายออกไปในจุดที่ปลอดภัยกว่า และเรียกหน่วยการแพทย์ฉุกเฉินมาช่วยเหลือ

การรายงานข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง

ในสถานการณ์ความขัดแย้ง ยากที่จะบอกได้ว่า การรายงานข่าวในรูปแบบไหน ‘ดี’ หรือ ‘ไม่ดี’ กว่ากัน แต่มีอยู่วิธีการหนึ่งที่จะช่วยเป็นหลักให้สื่อมวลชนยังสามารถรายงานข่าวอยู่ในสถานการณ์ที่อ่อนไหวได้อย่างปลอดภัย ไม่ถูกกล่าวหาว่า รายงานในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

นั่นคือ การแยกระหว่าง ‘ความจริง’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกัน

โดยสำรวจเนื้อหาข่าวความขัดแย้งที่พบเห็นได้ทั่วไป และลองแยกแยะว่า สิ่งใดเป็นความจริง สิ่งใดเป็นความเห็น

ตัวอย่าง

การแยกแยะระหว่าง
ความจริง กับ
ความคิดเห็น

ความคิดเห็น	ความจริง
A นักร้อง B	มีน้ำหนัก 2 กิโลกรัม
บาดเจ็บสาหัส	ล้มลงไป ไม่ตอบสนอง มีเลือดออกมาก
โจร คนร้าย	ผู้ต้องสงสัยก่อเหตุ
สถานการณ์รุนแรงมาก	มีเสียงดังคล้ายอาวุธ อย่างต่อเนื่อง

การรายงานโดยเน้น ‘ความจริง’ ไม่ใช่ ‘ความเห็น’ ช่วยให้ผู้รายงานปลอดภัยจากการถูกคุกคามจากคู่ขัดแย้งทั้งในระหว่างรายงาน ในสื่อออนไลน์ และในทางกฎหมาย

ถ้าในการรายงานหรือการนำเสนอจำเป็นต้องใส่ ‘ความเห็น’ ของผู้นำเสนอ ควรอธิบายว่าเป็น ‘ความเห็น’

สามารถใช้ ‘บริบท’ ของเหตุการณ์ คือที่มาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนหน้า ในลักษณะ ‘การให้ข้อเท็จจริงก่อนหน้า’ มาช่วยอธิบายให้การรายงานมีความรอบด้านมากขึ้น

คู่มืออบรมความเสมอภาค (Equality Training - ET)

เสาวลักษณ์ ทองก๊วย

การอบรมความเสมอภาค (ET) เป็นเครื่องมือพัฒนาความเข้าใจต่อมิติความพิการซ้อนทับและตัดขวาง (intersectionality) กับเพศ อายุ ผิวสี ศาสนา ชาติพันธุ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี คนผิวสี สถานภาพทางสังคม และความหลากหลายระหว่างเพศ เพราะคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของมวลมนุษยชาติ เพื่อให้คนทุกๆ ไปเข้าใจว่า เหตุใดนโยบายและการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางความคิด ความเชื่อและการปรับพฤติกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ก่อนหน้าที่จะมีการอบรมความเสมอภาค (ET) นั้น มีการฝึกอบรมที่เรียกว่า Disability Awareness Training – DAT หรือการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความพิการ ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในการฝึกอบรมด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับคนพิการเช่นกัน โดยมักเน้นไปที่การให้ความรู้ด้านการแพทย์เกี่ยวกับคนพิการหรือความพิการต่างๆ หรือบางครั้งใช้วิธีการจำลองเป็นคนพิการ (simulation) เช่น ให้ผู้ฝึกอบรมนั่งวีลแชร์ ปิดตาหรืออุดหู เพื่อทดลองเป็นคนพิการประเภทต่างๆ

อย่างไรก็ตาม คนพิการที่เป็นผู้ฝึกอบรม (trainer) ได้พบว่า วิธีที่ดีที่สุดในการส่งผ่านความรู้และทำให้ผู้เข้ารับการอบรม (trainee) เริ่มเข้าใจตัวเองว่า มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในสังคมได้อย่างไร ก็คือการใช้วิธีการระดมความคิด (facilitation) ผู้ฝึกอบรมจะใช้วิธีการหลายๆ แบบเพื่อช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมเข้าใจปัญหาหรือวัตถุประสงค์นำไปสู่แผนแนวทางแก้ไข และพบว่าทำให้ข้อมูลโดยการบรรยายหรือการให้ข้อมูลตรงๆ เพียงอย่างเดียวไม่น่าก่อให้เกิดประสิทธิภาพใดๆ เลย

แม้ว่าหลายๆ หน่วยงานจะให้การยอมรับ DAT โดยการเริ่มสร้างนโยบายด้านโอกาสที่เท่าเทียมให้เกิดขึ้นภายในองค์กรของตน แต่โดยทั่วไปแล้ว เมื่อต้องการข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการเฉพาะด้าน หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนมักจะติดต่อบุคคลที่ทำงานด้านการแพทย์ องค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินงานโดยคนไม่พิการ หรือผู้ที่ทำงานด้านการให้บริการทางสังคมซึ่งมีหน้าที่ดูแลคนพิการเท่านั้น ซึ่งโดยมากจะอยู่บนแนวคิดฐานสงเคราะห์ (charity model) และแนวคิดเชิงการแพทย์ (medical model) ที่ละเลยและเพิกเฉยต่อสิทธิความเป็นมนุษย์ที่มีเพศและอัตลักษณ์อื่นๆ

การยุติแนวคิดฐานสงเคราะห์ (charity model) และแนวคิดเชิงการแพทย์ (medical model) โดยการใช้แนวคิดเชิงสังคม (social model) และแนวคิดฐานสิทธิมนุษยชน (human rights model) คนพิการควรเป็นผู้ดำเนินงานด้านการพิทักษ์สิทธิของตนเองในฐานะผู้ทรงสิทธิ (rights holder) เหมือนกับที่กลุ่มคนผิวสีหรือสตรีที่ต่างก็ใช้ตนเองเป็นพนักงานเพื่อพิทักษ์สิทธิของตนเช่นกัน เพราะมีแต่คนที่มีประสบการณ์เลือกปฏิบัติจากสังคมด้วยตนเองเท่านั้นที่จะสามารถเข้าใจประเด็นปัญหาได้มากพอที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของเรื่องนั้นได้ โดยฐานความคิดเช่นนั้น คนพิการจึงมีความเหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับมิติความพิการซ้อนทับและตัดขวาง (intersectionality) กับเพศ อายุ ผิวสี ศาสนา ชาติพันธุ์

อย่างไรก็ตามคนพิการที่จะเป็นผู้ฝึกอบรมนั้นก็ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการทำกระบวนการฝึกอบรมและมีความเข้าใจแนวคิดสิทธิมนุษยชน (human rights model) อย่างแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) และพันธกรณีระหว่างประเทศ

หลักสูตรการอบรมความเสมอภาค (ET) มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจต่อสาเหตุการเลือกปฏิบัติซ้อนทับและตัดขวาง (intersectionality)

กับเพศ อายุ ผิวสี ศาสนา ชาติพันธุ์ และสถานภาพทางสังคมอื่นๆ โดยใช้เทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (adult learning) และกระบวนการสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (self-transformation leadership) ด้วยตัวเอง ร่วมกับการสร้างความเข้าใจตามลำดับ

เริ่มจากการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ทัศนคติต่ออัตลักษณ์หลากหลายของมนุษย์ และความเข้าใจปฐมบทของการเลือกปฏิบัติ โดยการนำเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เรียนรู้และทำความเข้าใจผลกระทบจากทัศนคติ และสรุปแนวทางการรวมความพิการในกิจกรรมสังคม (inclusive society) ด้วยมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดระยะเวลาการอบรมเชิงปฏิบัติการจะมีการเล่าเรื่องแลกเปลี่ยนจากประสบการณ์จริง การยกตัวอย่าง เกมและการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อแสดงให้เห็นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเปลี่ยนแปลง

เป้าหมาย

ผู้รับการฝึกอบรมสามารถระบุและเห็นปัญหาในรูปแบบต่างๆ ต่อการเลือกปฏิบัติทับซ้อน (intersectional discrimination) โดยเฉพาะสื่อที่มักสร้างวาทกรรมและการผลิตซ้ำ สร้างภาพลักษณ์ (image) ความเหมารวม (stereotype) และชี้นำความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความพิการ เพศ และอัตลักษณ์ซ้อนทับ

วัตถุประสงค์

- เพื่อค้นหาความเชื่อที่ไม่สร้างสรรค์ต่อความพิการซึ่งทำให้คนพิการตกอยู่ในสถานะการถูกเลือกปฏิบัติ แบ่งแยกและกีดกัน

- เพื่อให้เกิดการปรับใช้แนวคิดเชิงสังคม (social model) และแนวคิดฐานสิทธิ
- เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางการสร้างนโยบายที่รวมคนทุกกลุ่ม (inclusive policy)
- เพื่อหาแนวทางเฉพาะสำหรับจัดการเลือกปฏิบัติทับซ้อน (intersectional discrimination)
- เพื่อให้ความรู้ด้านมิติความพิการซ้อนทับและตัดขวาง (intersectionality) กับเพศ อายุ ผิวสี ศาสนา ชาติพันธุ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี คนผิวสี สถานภาพทางสังคม และความหลากหลายระหว่างเพศ ในการทำงานและการให้บริการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมตระหนักว่า ภาษา ภาพลักษณ์ ความเชื่อ และบรรทัดฐานทางสังคมมีผลต่อการสร้างความไม่เสมอภาคได้อย่างไร

หลักสูตร 3 ชั่วโมง

- 09:00** ชี้แจงวัตถุประสงค์และแนวทางการฝึกอบรม
- 09:15** กิจกรรม 1 คิดแว็บ
- 09:45** กิจกรรม 2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชีวิตจริง
- 10:30** อภิปราย ภาษา ภาพลักษณ์ ความเชื่อและบรรทัดฐานทางสังคมว่ามีผลต่อการสร้างความไม่เสมอภาคได้อย่างไร
- 11:10** กิจกรรมกลุ่ม ฝึกปฏิบัติ กระบวนการดำเนินงานสื่อสร้างสรรค์ที่รวมมิติเพศและความพิการ
- 12:00** ปิดการฝึกอบรม

กลุ่มเป้าหมาย สื่อ จำนวน 25 คน

รูปแบบการฝึกอบรม การมีส่วนร่วม (participatory approach and action learning)

การจัดโต๊ะ รูปแบบตัว U

ชี้แจงวัตถุประสงค์ (15 นาที) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อเป้าหมายการดำเนินงานกิจกรรม และตั้งกฎ กติกา มารยาท ต่อการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง สร้างพื้นที่เป็นมิตร อธิสภาพการแสดงความคิดเห็น

อุปกรณ์ ปากกาเคมี กระดาษฟลิปชาร์ต

กระบวนการ (15 นาที)

1. กระบวนการแนะนำหลักสูตร และชี้แจงวัตถุประสงค์
2. กระบวนการอธิบายวิธีการตั้งกฎ กติกา มารยาท และอธิบายเหตุผล
3. ผู้เข้ารับการอบรมนำเสนอ กฎ กติกา การอยู่ร่วมกัน
4. กระบวนการเขียนรายการ กฎ กติกา การอยู่ร่วมกันบนกระดาษฟลิปชาร์ต
5. นำกระดาษฟลิปชาร์ตที่มีรายการ กฎ กติกา การอยู่ร่วมกัน ติดหน้าห้อง

กิจกรรม 1



เขียนคำ ข้อความ หรือวาดรูป
สัญลักษณ์ที่แว็บขึ้นมาทันที
เมื่อได้ยิน 'คำ' ที่วิทยากรอ่าน
ยกตัวอย่างเช่น วิทยากรอ่านคำ
ว่า 'แมว' คุณนึกถึงหรือแว็บ
อะไร ภายใน 10 นาที

กิจกรรม 1 คิดแว็บ

วัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาความเชื่อที่ไม่สร้างสรรค์ต่อมิติความพิการซ้อนทับ
และตัดขวาง (intersectionality) กับเพศ อายุ ผิวสี ศาสนา ชาติพันธุ์ ซึ่ง
เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี คนผิวสี สถานภาพทางสังคม และความหลากหลาย
ระหว่างเพศ

อุปกรณ์ กระดาษโพสต์อิท 6 สี ปากกา บอร์ดฟลิปชาร์ต

กระบวนการ (30 นาที)

1. กระบวนการแจกกระดาษโพสต์อิทให้ผู้อบรม สีละ 1 แผ่น
2. กระบวนการอธิบาย กฎ กติกา การทำกิจกรรม
3. กระบวนการอ่านคำแรก ให้เวลาผู้เข้าร่วมอบรม 10 วินาที เขียนข้อความ
คำจำกัดความหรือวาดรูป สัญลักษณ์ที่ 'แว็บ' ขึ้นมาเมื่อได้ยินคำที่กระบวน
กรนำเสนอ กระบวนการนำเสนอทีละคำ จนครบ 7 คำ
4. กระบวนการขอให้ผู้เข้าอบรมนำกระดาษโพสต์อิทที่มีคำตอบมาติดที่บอร์ด
ฟลิปชาร์ตตามหมวดคำ
5. อภิปรายคำตอบร่วมกัน เพราะอะไรคำตอบจึงออกมาเป็นแบบนี้
6. คำที่ใช้คือ คน ผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้หญิงพิการ

กิจกรรม 2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชีวิตจริง

กิจกรรมต่อไปนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ค้นหา
สาเหตุของการเกิดบรรทัดฐานทางสังคม และแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ตีกรอบ
กีดกัน จำกัดสิทธิ ลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าคนนั้นจะ
มีอัตลักษณ์อย่างไร



อุปกรณ์ กระดาษ A4 และ ปากกา

กระบวนการ (45 นาที)

1. กระบวนการชี้แจง กฎ กติกา การเล่าประสบการณ์ส่วนตัว และให้
เวลาผู้เข้าร่วมอบรมเท่าๆ กัน
2. กระบวนการเริ่มเล่าประสบการณ์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน
ทางสังคม และแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ตีกรอบการดำเนินชีวิตและ
วิถีคิดตั้งแต่เป็นเด็ก
3. กระบวนการกระตุ้นผู้เข้าร่วมด้วยการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับอคติ ความเชื่อ
ความคิดเหมารวมที่ปรากฏในเรื่องเล่า และร่วมอภิปรายหาเหตุผลถึง
แหล่งที่มาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ
คนที่แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ต่อการศึกษา อาชีพ ฯลฯ เช่น มิติ
ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
4. กระบวนการสรุปและอธิบายความสัมพันธ์ ความเชื่อ การเหมารวม
และวาทกรรม กับผลกระทบต่อแนวคิดที่เกี่ยวกับเพศในสังคม และการ
เลือกปฏิบัติซ้อนทับ (intersectional discrimination)
5. ความเชื่อ การเหมารวม และวาทกรรม กีดกัน จำกัดสิทธิพลเมืองอย่างไร



กิจกรรมกลุ่มฝึกปฏิบัติกระบวนการดำเนินงาน สื่อสร้างสรรค์ที่รวมมิติเพศและความพิการ

วัตถุประสงค์ เพื่อนำความรู้และความเข้าใจเรื่องความเสมอภาค (equality) และมิติซ้อนทับ (intersectionality) กับเพศและความพิการมาปรับใช้ในองค์กร

อุปกรณ์ ปากกาเคมี กระดาษฟลิปชาร์ต

กระบวนการ (50 นาที)

1. กิจกรรมกลุ่ม แบ่งผู้เข้าร่วมประชุมเป็นกลุ่ม จำนวนไม่เกินกลุ่มละ 6 คน
2. กระบวนการสมมติให้แต่ละกลุ่มเป็นสำนักข่าว
3. กระบวนการมอบหมายหัวข้อการทำข่าวในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน
4. แต่ละกลุ่มทำแผนการนำเสนอเนื้อหาข่าว ภาพประกอบ และการแบ่งงานที่คำนึงถึงเพศสภาพและความพิการ
5. เขียนแผนลงบนฟลิปชาร์ต
6. นำเสนอแผนในเวลา 3 นาที

Business Model ฉบับ ‘ฐปณีย์ เอียดศรีไชย’

สำนักข่าว The Reporters



ขึ้นชื่อว่า ฐปณีย์ เอียดศรีไชย หรือแยม แห่งรายการข่าว 3 มิติ ทางช่อง 3 คงหนีไม่พ้นภาพของนักข่าวสายลุยผู้ก่อตั้งสำนักข่าว The Reporters ที่มีบัญชีผู้ติดตามเพิ่มขึ้นทุกแพลตฟอร์มอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นสำนักข่าวที่สร้างความนิยมได้อย่างรวดเร็วแม้เพิ่งก่อตั้งเมื่อปี 2562

เมื่อเชิญเธอมาบรรยายในหัวข้อ ‘The Reporter เต็มโตและอยู่รอด’ เธอถึงกับเอ่ยปากว่า “The Reporters จะอยู่รอดได้ไหมในท่ามกลางบริบทของสื่อในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่กำลังคิดหนักอยู่เหมือนกัน เพราะกำลังเผชิญชะตากรรมที่อาจเรียกว่าร้ายแรงครั้งหนึ่ง หลังจากนำเสนอข่าวเรื่องไอทีวี (กรณีการถือหุ้นของพิธา ลี้มเจริญรัตน์ อดีตหัวหน้าพรรคก้าวไกล) แล้วกำลังถูกถอนสปอนเซอร์”

ฐปณีย์ร่วมก่อตั้งสำนักข่าว The Reporters กับเพื่อนที่เรียนปริญญาโทด้วยกันอีก 2 คนที่เติบโตในสายงานประชาสัมพันธ์และออร์แกนไนซ์ และต้องการมีสำนักข่าวที่ตอบโจทย์ความต้องการของตัวเอง

“ประเทศไทยถือเป็นแรงบันดาลใจหลักที่ทำให้อยากทำ The Reporters เพราะรู้สึกอิจฉาที่เขียนอะไรได้อย่างไม่เกรงกลัวใคร เขียนในสิ่งที่อยากพูดอยากเขียน แต่เราอยู่ที่วีทำไม่ได้ เลยอิจฉา” เธอบอก

เริ่มจากตัวเองที่เป็นอินฟลูเอนเซอร์

เมื่อเห็นสื่อออนไลน์ที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับบัญชีผู้ใช้โซเชียลมีเดียที่มีอยู่จำนวนมาก และเธอกลายมาเป็นอินฟลูเอนเซอร์คนหนึ่งที่มียอดผู้ติดตามในทวิตเตอร์ (ปัจจุบันคือ X) มากกว่า 1 ล้านคน ส่วนอินสตาแกรมและเฟซบุ๊กก็มียอดคนติดตามประมาณ 4-5 แสนบัญชี ดังนั้นเธอจึงเดินทางมาหาฉันด้วยการก่อตั้งสำนักข่าวขึ้นมา

“ตอนแรกๆ ที่ทำสื่อออนไลน์ก็คิดจะเอาแพนเพจมาจากบัญชีส่วนตัว แล้วพัฒนามาเป็นสื่อออนไลน์ ซึ่งหลายคนก็ใช้เพจของตัวเองทำหน้าที่เป็นสื่อ ถ้าทำแบบนั้นมันก็จะแค่บัญชี มันก็เป็นตัวบุคคล แต่เราอยากสร้างสำนักข่าว ไม่อยากมีแค่บัญชีเพียงคนเดียว แต่อยากให้นักข่าวเป็นแบบบัญชีนี้แหละ จึงตัดสินใจก่อตั้งสำนักข่าวขึ้นมา”

เมื่อแนวคิดชัดเจนเธอจึงเริ่มโดยมีเงินทุนไม่กี่หมื่นบาทเพียงแค่พอจ้างออกแบบโลโก้ แล้วก็เปิดเพจเฟซบุ๊ก The Reporters จากนั้นก็เริ่มทำเว็บไซต์ที่ต้องมีค่าใช้จ่ายนิดหน่อย ซึ่งก็มาจากการใช้เงินทุนส่วนตัวทั้งสิ้น

“พวกเราเกิดขึ้นมาด้วยความแตกต่างจากองค์กรอื่นที่มีเงินทุน มีพนักงาน มีออฟฟิศ มีอุปกรณ์ต่างๆ แล้วก็เปิดตัว แต่ The Reporters มีแค่ใจ แล้วก็เปิดในรูปแบบบริษัท ส่วนสำนักงานก็ใช้พื้นที่ของเพื่อนที่ทำงานเป็นพาร์ท มีเงินทุนจดทะเบียนไม่เยอะ ส่วนรายได้ก็ไม่ต้องพูดถึงมีไม่เยอะเหมือนกัน” เธอกล่าวพร้อมหัวเราะ

ใช้โปรแกรมง่ายๆ ทำภาพปก

การเริ่มต้นสำนักข่าวจึงมีเพียง ‘บัญชี’ คนเดียวเป็นผู้สื่อข่าว และเริ่มด้วยการใช้โปรแกรมง่ายๆ ทำกราฟิกภาพปก แต่มีเนื้อหาเป็นจุดขายสำคัญ บางคนอาจจะบอกว่า อินโฟกราฟิกเป็นจุดขายสำคัญของสื่อออนไลน์ แต่ The Reporters ไม่มีทุนจึงใช้ความง่ายและคล่องตัวแทน

“เรามีข่าว มีบัญชีเป็นจุดขายสำคัญ ก็มาคิดอีกว่า ทำไมบัญชีจึงเป็นจุดขายสำคัญ จึงพบว่า ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์เกิดขึ้นไหนในโลก

คนจะต้องเห็นบัญชีอยู่ตรงนั้นอย่างรวดเร็วที่สุด ดังนั้น The Reporters ก็คือสำนักข่าวที่ต้องมีนักข่าวไปรายงานสดในเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจจะไม่ทั้งหมด แต่เหตุการณ์สำคัญๆ จะต้องเห็นเรา” เธอบอกจุดขายของ The Reporters

ยังคงทำ live เพื่อสร้างตัวตน

ช่องทางรายงานข่าวส่วนใหญ่ของ The Reporters คือ เฟซบุ๊ก และส่วนใหญ่ทำรายงานสดหรือไลฟ์ แต่การทำไลฟ์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เงินจากยอดโฆษณา ทำให้หลายสำนักข่าวเปลี่ยนทิศทางการรายงานข่าว ทว่า The Reporters ยังยืนหยัดที่จะใช้การรายงานข่าวและช่องทางนี้เพื่อสร้างตัวตน เพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้าจะต้องติดตามข่าวและไลฟ์ ต้องเป็น The Reporters

อาจเป็นความโชคดีของ The Reporters ที่เมื่อต้นปี 2562 หลังจากริเริ่มเปิดตัวก็มีการยุบพรรคอนาคตใหม่ และเริ่มมีการชุมนุมเกิดขึ้น กลายเป็นว่า The Reporters มีโอกาสไลฟ์แล้วเป็นที่รู้จักขึ้นมา ด้วยความที่เป็นบัญชีด้วยก็เลยเกิดการแชร์ข่าวมากขึ้น จึงไม่ต้องเสียเงินในการออกโฆษณาหรือโปรโมตใดๆ

“การเริ่มต้นทำสำนักข่าวอาจไม่จำเป็นต้องมองว่า เพื่อนเขาเป็นอย่างไร แต่ให้มองที่ตัวเราว่ามีจุดเด่นอะไร แล้วจึงเอาตรงนั้นมาเป็นจุดขายของเรา นั่นคือจุดเริ่มต้น” บัญชีสรุป

การเริ่มต้นทำสำนักข่าว อาจไม่จำเป็นต้องมองว่า เพื่อนเขาเป็นอย่างไร แต่ให้มองที่ตัวเราว่ามีจุดเด่นอะไร แล้วจึงเอาตรงนั้นมาเป็นจุดขายของเรา นั่นคือจุดเริ่มต้น

ขณะนี้สำนักข่าว The Reporters มีพนักงานประจำ 9 คน แบ่งเป็น นักข่าว 4 คน ช่างภาพ 2 คน และพนักงานประจำออฟฟิศอีก 3 คน

หาเงินจากไหนมาทำข่าว

ปัจจุบัน (ปี 2566) ยังไม่มีพนักงานประจำในตำแหน่งขายโฆษณา โดยเธออธิบายว่า คนเหล่านั้นค่าตอบแทนค่อนข้างสูง วิธีการหาเงินจึงเริ่มต้นจากพนักงาน 3 คนเป็นผู้ประสานงานและหาสปอนเซอร์ในรูปแบบธุรกิจหรือบริษัท

“ตั้งใจว่าเราทำสำนักข่าว เราต้องอยู่รอดได้ อยากให้ The Reporters เป็นตัวอย่างของการที่นักข่าวหรือคนกลุ่มหนึ่งที่ทำงานในวิชาชีพนี้แล้วอยากจะมีธุรกิจเป็นของตัวเอง อยากจะมีองค์กรหรืออะไรต่างๆ เป็นของตัวเอง แล้วทำงานโดยยืนอยู่บนลำแข้งของตัวเองได้”

ทีมงานของเธอจึงเริ่มต้นด้วยการหาสปอนเซอร์จากภาคเอกชน ด้วยการทำอัตราค่าโฆษณา (rate card) ฝากเพื่อนที่เป็นเอเจนซีไปขายให้กับองค์กรที่ทำธุรกิจแล้วมีงบประมาณส่วนหนึ่งที่อยากทำเพื่อสังคมหรือซีเอสอาร์ แต่บริษัทเอกชนส่วนใหญ่มักกลัวเพจการเมือง ยิ่งเวลามีมือบีมมีความขัดแย้งก็ยิ่งไม่มีใครซื้อ

อย่างไรก็ตาม เธอยกตัวอย่างโมเดลธุรกิจรูปแบบหนึ่งจากการที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับบริษัท แอดวานซ์ อินโฟ เซอร์วิส หรือ AIS คือ AIS ทำช่อง AIS PLAY แล้วมาชวนเป็นหนึ่งในมีเดียพาร์ทเนอร์ เป็นส่วนหนึ่งในช่อง PLAY NEWS แล้วก็ได้เป็นฟรีเซ็นเตอร์ของ PLAY NEWS ของ AIS ในการทำข่าวแบบ 360 องศา ถือเป็นโมเดลที่ใกล้เคียงอย่างที่คิดไว้

“การขยับไปสู่ในแพลตฟอร์มของ AIS ก็ดีนะ เพราะกลายเป็นว่า รายได้จาก AIS PLAY กลายเป็นรายได้หลักที่สามารถเลี้ยงพนักงานและทำให้บริษัทอยู่รอดในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา มันคล้ายๆ ว่าเป็นงบบนที่สามารคนนำมาเป็นค่าใช้จ่ายและต้นทุนในแต่ละเดือนของเราได้”

อยากเป็นเหมือนรอยเตอร์

นอกจากนี้รายได้ส่วนหนึ่งก็มาจากการทำโครงการเสนอหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในรูปแบบการขอทุนจากหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) แลกกับการทำพ็อดคาสต์ เช่น การไลฟ์ การทำคลิปวิดีโอ เป็นต้น

“จริงๆ อยากทำ The Reporters ให้เป็นเอเจนซีคล้ายๆ รอยเตอร์ที่สามารถจะขายภาพ ขายข่าวได้ แต่เรายังไม่สามารถพัฒนามันไปถึงจุดนั้น ในไอดีเดียว วันหนึ่งอยากจะทำได้แบบนั้น แต่สำนักข่าวในประเทศไทยมักดึงภาพไปใช้ฟรีหรือให้เพียงเครดิตขอบคุณ แต่ไม่เคยเสียเงิน ซึ่งเป็นข้อเสีย”

เธอบอกอีกว่า ขณะนี้ The Reporters มีจุดแข็งอย่างมากในเรื่องของคอนเทนต์ที่มีความน่าเชื่อถือ และมีแพลตฟอร์มของตัวเองทุกอันที่สามารถที่จะขยายต่อให้มันทำงานได้มากขึ้น

แนะสื่อเกาะกลุ่มสร้างรายได้

รฐนิย์กล่าวอีกว่า ขณะนี้องค์กรสื่อส่วนใหญ่เจอปัญหาเหมือนกัน เพราะต้องการหารายได้ ทำงานแบบเดียวกัน ช่องทางในการหาเงินอาจจะมีแหล่งทุนทั้งในและต่างประเทศซึ่งก็มีอยู่อย่างจำกัด อาจทำให้เป็นคู่แข่งกันเองได้ ดังนั้นจึงต้องมาคิดทบทวนว่า ถ้าเติบโตกันไปอย่างนี้ก็จะลำบากมากขึ้น

“เราควรมาเชื่อมต่อกันสร้าง
เครือข่าย บางทีบางโครงการที่เราเสนอ
เราทำแค่สำนักข่าวเดียวมันอาจจะ
ไม่ได้งบบฯ ถ้าโครงการนั้นเป็นเรื่อง
เดียวกัน เรามาชวนกันทำใหม่ เสนอ
โครงการแล้วทำด้วยกันให้มันเกิดพลัง
ในการสื่อสาร เพราะเราไม่ได้ทำสำนัก
ข่าวเพื่อหวังจะร่ำรวย แต่หวังว่าจะ
ทำงานเพื่อให้มีพื้นที่ในสิ่งที่อยากทำ”

■
**เราไม่ได้ทำสำนักข่าว
เพื่อหวังจะร่ำรวย
แต่หวังว่าจะทำงานเพื่อ
ให้มีพื้นที่ในสิ่งที่อยากทำ**
■

สร้างสำนักภาคเอกชนหนุน UN

เธอบอกอีกว่า อย่างหนึ่งที่ยอยากผลักดัน คือการรณรงค์ในสิ่งที
องค์การสหประชาชาติกำหนดให้ธุรกิจต้องคำนึงเรื่องสิทธิมนุษยชน
เราต้องกล้าที่จะประกาศต่อภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจว่า “ถ้าคุณเป็น
องค์กรที่มีจริยธรรม มีจรรยาบรรณและเคารพสิทธิมนุษยชนจริง คุณต้อง
กล้าหาญพอที่จะประกาศสนับสนุนหรือมีแคมเปญ มีโปรเจกต์ที่ให้สื่อ
ทำเรื่องเหล่านี้”

“ถ้าคุณมีความโปร่งใส คุณมีความกล้าหาญพอ เช่น บริษัท แชนสิริ
บริษัทก่อสร้างฯ ที่บอกว่าคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ต้องกล้าประกาศว่าเรา
ทำโครงการนี้ แล้วออกข่าว The Reporters ได้ มันอาจจะเป็นการออกข่าว
ลักษณะของการซื้อโฆษณา เป็นการขึ้นสปอนเซอร์ ขึ้น advertorial หรือ
อะไรก็ได้”

“บางทีถ้าเราจะต้องอยู่รอด เราอาจจะต้องอยู่รอดท่ามกลางบริบท
ของความเป็นทุนนิยม แต่ทุนแบบไหนล่ะที่จะอยู่กับเราได้ ก็ต้องเป็นทุน
ที่มีลักษณะหรือมีแนวคิดเดียวกับเรา” เธอกล่าวสรุป

โมเดลธุรกิจฉบับ ‘วาร์ตานิ’ กลไกขับเคลื่อนสันติภาพ ชายแดนใต้

สำนักสื่อวาร์ตานิ



ความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่า
2 ทศวรรษ ยังไม่มีทีท่าจะเห็น
สันติภาพ แต่ระหว่างทางของความ
ขัดแย้งได้เกิดกลไกขับเคลื่อนสู่
สันติภาพมากมาย สำนักสื่อวาร์ตานิ
ก็เป็นหนึ่งในนั้น

ตั้งแต่ก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนสิงหาคม 2554 จนถึง
ปัจจุบันพวกเขาได้พิสูจน์แล้วว่า การรายข่าวแบบเกาะติดพื้นที่ทำให้
ประชาชนหันหน้าฟังฟังสื่อมากกว่ารัฐ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าประชาชน
ที่มีส่วนร่วมในการดูแลธุรกิจช่วยอุ้มชูให้มีเงินผลิตข่าวเพื่อสร้างสันติภาพ

รุตาน มูซอ หรือ เซ บรรณาธิการบริหารสำนักสื่อวาร์ตานิ อธิบาย
ความเป็นมาของการเกาะเกี่ยวระหว่างประชาชนกับข่าว รวมถึงฐานคิดการ
ทำธุรกิจโดยมีประชาชนเป็นที่ตั้ง

จุดเริ่มสำนักสื่อวาร์ตานิ

สำนักสื่อวาร์ตานิมีจุดเริ่มจากการทำกิจกรรมของนักศึกษาเมื่อ
ปี 2550 ขณะนั้นเกิดการประท้วงใหญ่ที่มีสียดกลางปัตตานีเพื่อเรียกร้อง
ให้รัฐบาลแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และ

ยื่นข้อเสนอ 10 ข้อ เช่น ให้ถอนกำลังทหารพรานออกนอกพื้นที่ ยกเลิก พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ยกเลิกการประกาศเคอร์ฟิว

หลังการประท้วง นักศึกษาส่วนหนึ่งได้หารือกันว่า เรื่องราวใน 3 จังหวัดถูกบิดเบือน ใส่สีตีไข่ทำให้คนในพื้นที่จากผู้ถูกกดขี่กลายเป็นผู้ร้าย พวกเขาจึงช่วยกันหาทางออก ซึ่งพบว่า มีปัญหาจากการสื่อสาร

“เราคุยกันว่า จะช่วยกันทำองค์กรที่สร้างการสื่อสารแบบใหม่ พอคุยกันจบก็ช่วยกันเปิดองค์กรที่เรียกว่า Southern Peace Media ต่อมากลายเป็นวาร์ตานิ”

ช่วงเวลานั้นองค์กรสื่อที่เกี่ยวกับการเสนอข่าวใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีหลายองค์กรต้องประสบปัญหาทางการเงินจนต้องปิดตัว

“อย่าเพิ่งไปคุยเรื่องการกดดันของรัฐ คุยเรื่องการเงินก่อน” เป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้จากการบริหารงานสำนักสื่อวาร์ตานิในปีแรกๆ

เมื่อประสบปัญหาทางด้านการเงิน เขาและทีมบริหารจึงเริ่มคิดวิธีการอยู่รอดด้วยการเปิดระดมทุนเพื่ออบรมชาวบ้านให้ได้เรียนรู้การทำข่าว ซึ่งไม่น่าเชื่อว่า องค์กรเล็กๆ จะได้รับการดูแลจากประชาชนในพื้นที่มากมายขนาดนั้น โดยพวกเขาสามารถระดมทุนได้ถึง 3 แสนบาท

ถูกกดดันจากรัฐ แหล่งทุนถอนทุน

เริ่มแรกคนที่ทำงานในสำนักสื่อวาร์ตานิเป็นอาสาสมัคร ไม่ได้รับเงินเป็นรายเดือน แต่ได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสมและต่อมาพนักงานส่วนหนึ่งเริ่มได้ค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน

กระทั่งปี 2559 ที่สำนักสื่อวาร์ตานิมีผลงานเข้าตาจึงถูกตรวจสอบจากหน่วยงานความมั่นคงอย่างกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) มากขึ้น โดยพยายามกดดันไม่ให้แหล่งทุนมาสนับสนุนการทำงาน

“ตอนนั้นโดนตัดหมด พวกเราก็ตั้งคำถามว่า จะอยู่กันอย่างไร นั่งคิदनอนคิด ถอดเสื้อคิด ถ้าคุยกันน้ำตาก็จะไหล ยิ่งเห็นชาวบ้านเอามาม่ามาให้

เอาข้าวสารเพิ่งสีมาให้ ซื้อปลากะป๋องมาให้พวกเรากิน แล้วบอกว่า อย่าปิดสำนักสื่อเลย จากนั้นก็เอารถที่เสียไปซ่อมให้ เพราะพวกเราไม่มีเงินซ่อมรถ ตอนนั้นวาร์ตานิวิกฤตมากแม้กระทั่งเงินที่จะไปให้ครอบครัวก็ไม่มีสักบาท”

หลังจากถูกตัดงบ คณะกรรมการบริหารฯ ก็หารือกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขด้วยการลดพื้นที่และมาเช่าห้องเล็กๆ อยู่แทน แล้วลดค่าใช้จ่ายให้เหลือน้อยที่สุด ตอนนั้นมีพนักงาน 4 คน (ไม่รวมทีมบริหาร) ก็คิดกันว่าจะทำอย่างไรต่อ เพราะทีมงานมีใจสู้มาก แต่ไม่มีเงิน

เมื่อคิดทบทวนแล้วทีมบริหารก็พบว่า จุดแข็งของสำนักสื่อวาร์ตานิคือ มีเครือข่ายที่เป็นประชาชนจำนวนมาก จากนั้นพวกเขาก็ออกเดินสายพูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านว่า กำลังเผชิญปัญหาทางการเงินจะอย่างไร ชาวบ้านจะช่วยอะไรได้บ้าง

“ต้องยอมรับว่าตอนนั้นคนกลัว เพราะรัฐพยายามเขียนภาพให้วาร์ตานิเป็นเหมือนปีศาจ แบนเนอร์โฆษณาก็ไม่กล้าเข้าเพราะกลัวว่า ถ้าสนับสนุนสื่อวาร์ตานิจะโดนตรวจสอบ แต่ชาวบ้านก็ช่วยอย่างเงียบๆ”

จากนั้นสำนักสื่อวาร์ตานิก็เริ่มทำธุรกิจกับชาวบ้านด้วยการนำจุดแข็งเรื่องงานการตลาด งานโปรดักชั่นไปหารือเพื่อทำให้สินค้าอยู่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ แล้วก็แบ่งกำไรจากชาวบ้านจึงทำให้มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงดูพนักงานได้ 4-5 คน จากนั้นก็เริ่มมีพนักงานมากขึ้นๆ

จากงานข่าวสู่การรับถ่ายฟรีเว็ด้ัง

สำนักสื่อวาร์ตานิมีรายได้มาจากทั้งการระดมทุนจากผู้สนับสนุนผ่านการเล่นฟุตบอลการกุศล กิจกรรมปั่นจักรยาน กิจกรรมแคมป์และมินิคอนเสิร์ตซึ่งทีมงานวาร์ตานิทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์

รัฐพยายามเขียนภาพให้วาร์ตานิเป็นเหมือนปีศาจ แบนเนอร์โฆษณาก็ไม่กล้าเข้า เพราะกลัวจะโดนตรวจสอบ แต่ชาวบ้านก็ช่วยอย่างเงียบๆ

“เรามีแผนที่จะทำการท่องเที่ยวในรูปแบบรีสอร์ทและแพคเกจที่เชื่อม บางกลาง โดยมีผู้ใจดีร่วมลงทุนด้วยการให้ที่ดิน 40 ไร่ที่บวรธานี อยู่ภายใต้ คณะกรรมการบริหารสำนักสื่อวารธานี เรียกได้ว่าเราทำทุกอย่างแม้กระทั่ง รับถ่ายวีดิทัศน์ งานพิธีของมหาวิทยาลัยเราก็ทำ”

แบ่งกำไรพิเศษเกษตรให้วารธานี

รายได้ของสำนักสื่อวารธานียังมาจากชาวบ้านเกษตรกรฟาร์มเห็ด ชาวสวนผลไม้ที่แบ่งกำไรจากการช่วยขายสินค้าเกษตรออนไลน์มาคอย สนับสนุนการทำสื่อ

“แต่ก่อนทุเรียน 100 ลูก ชาวบ้านให้เรา 2 ลูก เราก็ก็นำไปขายเก็บ เงินไว้กินข้าว แต่วันนี้เรานำองค์ความรู้เรื่องการทำเกษตรออร์แกนิกไปพัฒนา ชาวสวน แล้วก็เปิดรับซื้อทุเรียนจากชาวสวนส่งไปที่จีน ถือเป็น การสร้าง รายได้ให้องค์กรอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยชาวสวนด้วย”

รายได้อีกส่วนหนึ่ง คือ การทำเรื่องอสังหาริมทรัพย์ที่วารธานีมี หน้าที่ทำการตลาดให้ โดยมีนายทุนซื้อที่ดินแล้วก็แบ่งขายเป็นแปลงๆ

นอกจากนี้การขายสินค้า ออนไลน์อย่างเสื้อลายแบรนด เมดอินปาดานีก็เป็นแหล่งรายได้ อย่างหนึ่งของวารธานี

“เราต้องคิดว่าจะทำอย่างไร ให้เงินเข้า จะไม่ได้คุยเรื่องการไป ทำข่าวอย่างเดียวแล้ว ต้องคิดว่า จะหาเงินอย่างไรให้คนทำข่าวได้มาก ที่สุด”

เราต้องคิดว่าจะทำอย่างไร ให้เงินเข้า จะไม่ได้คุยเรื่องการไปทำข่าว อย่างเดียวแล้ว ต้องคิดว่า จะหาเงินอย่างไร ให้คนทำข่าวได้มากที่สุด

มีรายได้ แต่โดนคุกคาม

การสร้างรายได้ของสำนักสื่อวารธานีเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็ควบคู่ไปกับการคุกคามจากหน่วยงานความมั่นคงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารฯ ที่มักถูกตรวจสอบ เส้นทางทางการเงินอยู่บ่อยครั้ง

“ผมถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้สนับสนุนวารธานีรายใหญ่ มีที่ดินเป็น 100 ไร่ ผมก็ชี้แจงไปว่าผมก็มีแต่หนี้ ที่ดินไม่มีไปตรวจสอบเลย ถ้าอยาก จับก็จับ เพราะผมสนับสนุนจริงๆ”

เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสำนักสื่อวารธานีและกลุ่มเพื่อนต่างต้องเผชิญอยู่ เสมอ

ไม่รับทำงานจากแหล่งทุน

ในรอบเกือบ 10 ปีที่ผ่านมา วารธานีรับรู้ว่าการทำธุรกิจควบคู่ไปกับการทำข่าวยิ่งยืนกว่าการรับเงินจากแหล่งทุนจากทั้งในและต่างประเทศ โดยมีเหตุผลว่า การรับเงินจากแหล่งทุนบางครั้งต้องยอมเสียจุดยืน

“พอเราทำงานไปครึ่งทาง แหล่งทุนมักจะต่อรองกับเราว่า ต้องการ อย่างนั้นอย่างนี้ เพราะเขาโดนบีบจากรัฐ เขาก็จะมาบีบเราต่อ ทำให้เรารับ ไม่ได้”

การอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง ผู้บริหารวารธานีจึงตระหนักว่า ควรเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสและหาวิธีการทำธุรกิจอย่างไรให้ยั่งยืน มากที่สุด โดยหาจากสิ่งรอบตัวไม่ใช่การสร้างสิ่งใหม่ขึ้น

“การลงทุนมันจะเสี่ยงวารธานีไปสู่อนาคตข้างหน้าได้และมัน เติบโตได้ เพราะคนที่ทำงานวารธานีเป็นคนที่เสียสละมาก ตอนนี้มี 30 คนที่อยู่กับเรา เขาได้ฝากชีวิตให้เราบริหาร ผมในฐานะผู้บริหาร ต้องคิดว่าครอบครัวเขาผมจะบริหารอย่างไรด้วย ไม่ใช่แค่คิดว่าเขามา ทำงานแลกกับเงินไม่กี่บาท แต่เราต้องบริหารชีวิตเขา เพราะเขาทุ่มเท ทำงานเพื่อสังคม ยอมเสียสละครอบครัวมาอยู่กับเรา”

บริหารงานแบบครอบครัว

สำนักสื่อวาร์ตานิเน้นการบริหารแบบครอบครัว แม้หลายบริษัทจะบอกว่า การบริหารแบบครอบครัวไม่ดีและล้มเหลว แต่เขายืนยันว่า เป็นจุดแข็ง เพราะการบริหารแบบครอบครัว คือ เน้นการเข้าถึงปัญหาทุกปัญหา

“อย่ามองครอบครัวแบบก้าวร้าว ต้องมองแบบครอบครัวที่เข้าใจ เราต้องเข้าใจคนทำงานทั้งหมด เราต้องเข้าใจบริบทงานทั้งหมด คนที่จะเป็นพ่อได้ ไม่ใช่พ่อแบบเผด็จการ แต่เป็นพ่อที่รับฟังทุกคนได้ พ่อที่เข้าใจปัญหาว่า ทุกคนจะปรับอย่างไร พี่ไม่ใช่บ้าอำนาจ แต่เป็นพี่ที่พยายามพยุ่งน้องให้เดินไปข้างหน้าได้”

ทำสื่ออย่างยอมเสียหลักการ

ตอนนี้ถือว่าสำนักสื่อวาร์ตานิเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้าน เมื่อใดที่ชาวบ้านถูกปิดล้อมตรวจค้นจากหน่วยงานรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ชาวบ้านมักจะหันหน้าพึ่งพิงสำนักข่าวแห่งนี้

“ผมอยากเห็นองค์กรสื่อเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ เมื่อไรก็ตามที่สื่อเกิดขึ้น เสรีภาพในการแสดงออกก็จะเกิดขึ้นตาม นี่คือหลักการประชาธิปไตย และจงจำไว้ว่าการทำสื่อไม่ได้เป็นขี้อายใคร แต่จงทำตามหลักการความเป็นจริงเพื่อนำเสนอเรื่องราว อย่าเกรงกลัวสิ่งที่มันจะตามมา”

เมื่อไรก็ตามที่สื่อเกิดขึ้น
เสรีภาพในการแสดงออก
ก็จะเกิดขึ้นตาม
นี่คือหลักการประชาธิปไตย
และจงจำไว้ว่าการทำสื่อ
ไม่ได้เป็นขี้อายใคร
แต่จงทำตามหลักการ
ความเป็นจริง...
อย่าเกรงกลัว
สิ่งที่มันจะตามมา

เมื่อผู้หญิง - LGBT+ ต้องขึ้นแท่นบรรณาธิการ

หทัยรัตน์ พหลทัฬห

ต้องออกตัวก่อนว่า ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการคิดหลักสูตรหรือการอบรมเรื่องผู้หญิงและ LGBT+ เป็นพิเศษ แต่เมื่อโจทย์ของแหล่งทุนที่ส่วนใหญ่มาจากประเทศตะวันตกที่ส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาคซึ่งให้การบ้านว่า ผู้รับทุนสามารถทำอะไรก็ได้ที่เป็นการส่งเสริม สนับสนุนผู้หญิงและ LGBT+

เมื่อโจทย์กว้างก็สบายเลย ผู้เขียนจึงคิดโครงการอบรมผู้ช่วยบรรณาธิการหญิงและ LGBT+ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการ Journalism that Builds Bridges ที่มูลนิธิเพื่อการศึกษาและสื่อภาคประชาชนอีสานเป็นเจ้าภาพในการสนับสนุน 5 องค์กรข่าว ได้แก่ เดอะอีสานเรคคอร์ด ประชาไท วาร์ตานิ ลาวเดอร์ และลานเนอร์ มาร่วมเป็นพันธมิตร

แต่ละองค์กรข่าวจะต้องเปิดรับสมัครนักข่าวพลเมืองมาสังกัดและอบรมตามหลักสูตรวารสารศาสตร์ที่ตัวเองคิดขึ้น โดยจะต้องคำนึงถึงสัดส่วนหญิงชายที่เท่าเทียมกัน จากนั้นจะได้รับการอบรมจากมูลนิธิฯ ในหลักสูตรการอบรมผู้ช่วยบรรณาธิการฯ

ในสังคมไทย การสนับสนุนบทบาทผู้หญิงและ LGBT+ ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เมื่อดูความเป็นจริงโดยเฉพาะในองค์กรข่าวส่วนใหญ่แล้วจะพบว่า สัดส่วนผู้หญิงและ LGBT+ ในตำแหน่งบริหารที่ต้องกำหนดทิศทาง กำหนดนโยบายขององค์กรนั้นๆ ยังน้อยอยู่

การออกแบบหลักสูตรนี้จึงเท่ากับเป็นการหาผู้นำมาเติมเต็มให้องค์กรหรือสำนักข่าว ผู้เขียนในฐานะที่ออกแบบหลักสูตรจึงเริ่มต้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แต่ละองค์กรข่าวต่างๆ จะต้องคัดเลือกผู้หญิงหรือ LGBT+ มาร่วมอบรม โดยต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของการเป็นผู้นำ
2. บุคคลนั้นๆ จะต้องมึทักษะในการประนีประนอม
3. บุคคลนั้นๆ จะต้องมึทักษะในการเขียนงานที่เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนในกลุ่มและผู้ฝึกอบรม

ถือเป็น 3 คุณสมบัติพื้นฐานที่ผู้เขียนใช้คัดเลือกบุคคลเข้ารับการอบรม จากนั้นจึงเริ่มต้นด้วยการนัดรวมกลุ่มและสอบถามความต้องการของผู้ร่วมอบรมว่า ต้องการอยากเรียนหลักสูตรไหนเป็นพิเศษ แล้วให้ผู้เรียนร่วมออกแบบหลักสูตร แล้วก็เติมคุณค่าบางอย่างที่ควรมีเข้าไป ด้วยการเชิญบรรณาธิการหญิงและนักวิชาการด้านผู้หญิงมาเติม

และเรื่องเล่าของ ‘กุลธิดา สามะพุทธิ’ อดีตบรรณาธิการกรุงเทพฯ ปีซีไทย ต่อจากนี้ คือส่วนหนึ่งของการอบรม

ความกลัว - ความกล้าบ่น

‘กุลธิดา สามะพุทธิ’ อดีตบรรณาธิการกรุงเทพฯ ปีซีไทย ช่วงที่การเมืองเขี้ยวกราก โดยเฉพาะหลังรัฐประหาร 2557 ปีซีไทย ถือว่า ‘ยืนหนึ่ง’ ในด้านความกล้าหาญ กล้าเสนอประเด็นที่แหลมคม และอ่อนไหว แม้จะถูกจับตาจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ปีซีไทยก็ยังยืนหยัดบนหลักการของสื่อที่มีความกล้าหาญในการเสนอข่าวเหล่านั้น ยังมีอีกหลายประเด็นที่ไม่ได้หยิบยกมาพูดถึง แต่ก็ยังเป็นแบบอย่างให้นักข่าวไทยหลายสำนักปรับตัวและยึดเป็นโมเดล

กุลธิดา สามะพุทธิ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสำนักข่าวปีซีไทยในตำแหน่งบรรณาธิการกรุงเทพฯ ในปี 2562-2565

“อยากจะบอกว่าจริงๆ ไม่ได้มีความกล้าหาญอะไรเลย ทำไปก็กลัวไปเหมือนกัน” กุลธิดากล่าว

หลังเรียนจบจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กุลธิดาเริ่มต้นวิชาชีพสื่อมวลชนด้วยการเป็นนักเขียนประจำกองบรรณาธิการนิตยสารสารคดี 4 ปี ก่อนจะย้ายมาเป็นผู้สื่อข่าวสิ่งแวดล้อม หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ซึ่งช่วงเวลา 13 ปีที่หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษแห่งนี้ เธอมีโอกาสดูแลเรียนรู้งานบริหารในตำแหน่งหัวหน้าข่าวและรองบรรณาธิการข่าวในประเทศ เมื่อภูมิทัศน์สื่อย้ายสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ กุลธิดาย้ายมาเป็นบรรณาธิการข่าวออนไลน์เว็บไซต์ไทยพีบีเอส 4 ปี จากนั้นจึงรับหน้าที่เป็นบรรณาธิการกรุงเทพฯ ปีซีไทยจนถึงปี 2565 ปัจจุบันเธอเป็นสื่อมวลชนอิสระ

นี้เป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566

Brave & Difficult Situations

ขอแยกระหว่างคำว่า ‘brave’ และ ‘difficult situations’ ออกจากกัน คำว่า difficult คืออะไร จากการตีความและจากประสบการณ์การทำข่าวของตัวเอง นับตั้งแต่ทำงานอยู่เว็บไซต์ไทยพีบีเอสจนถึงปีซีไทยคือ ช่วงรัฐประหารตั้งแต่ปี 2557 เป็นตัวอย่างของสิ่งที่คิดว่าเป็นสถานการณ์ที่ยาก เพราะมีทั้งเหตุการณ์รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557, ในหลวง ร.9 สวรรคต 13 ตุลาคม 2559 และพระราชพิธีถวายพระเพลิง 26 ตุลาคม 2560 หลังจากนั้นก็มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในเดือนพฤษภาคม 2562

ปี 2563 มีการชุมนุมเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ โดยเฉพาะ ‘ม็อบแฮร์รี่ พอตเตอร์’ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2563 ที่คุณอานนท์ นำภา ปราศรัยเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ นับเป็นครั้งแรกที่มีการเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ในการชุมนุมสาธารณะ

ต่อด้วยกิจกรรมของกลุ่มธรรมศาสตร์จะไม่ทนเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ซึ่งมีการอ่านข้อเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ 10 ข้อ หลังจากนั้นก็มี การชุมนุมเกิดขึ้นเป็นระยะๆ เช่น การชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอก ต่อด้วย คณะราษฎร จนเกิดเหตุสลายการชุมนุมที่แยกปทุมวันเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 จากนั้นก็เกิดการระบาดของโควิด-19 ทำให้การชุมนุมค่อยๆ ลดลงไป โดยปริยาย

การระบาดของโควิดฯ ก็เป็นอีกสถานการณ์ที่นับว่ายากในการรายงานข่าว เพราะเป็นเรื่องใหม่ เรื่องใหญ่ และสื่อมวลชนต้องทำงานภายใต้มาตรการควบคุมโรคระบาดทำให้มีข้อจำกัดมากมาย ช่วงโควิดฯ สื่อมวลชนไม่เพียง ต้องรายงานสถานการณ์การระบาดเท่านั้น แต่ยังมีประเด็นการตรวจสอบ การรับมือกับโรคระบาดของรัฐบาลอีกด้วย ตัวอย่างเช่นการแถลงข่าว เรื่อง ‘วัคซีนพระราชทาน’ ของคุณธนารัฐ จึงรุ่งเรืองกิจ ประธานคณะ ก้าวหน้า

เหตุของความยากลำบาก

ลักษณะทั่วไปของสถานการณ์ที่ยาก เพราะถือเป็นเหตุการณ์สำคัญ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้วส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง คือเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนเสี่ยงต่อการถูกดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็กฎหมายอาญามาตรา 112 พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ การละเมิดอำนาจศาลหรือว่าอะไรที่ล่อแหลมละเอียดอ่อนที่เสี่ยงต่อการถูก ‘ทวิร์ลง’ ได้

แล้วก็เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยรัฐมีการควบคุมการนำเสนอข่าว และความคิดเห็นอย่างเข้มงวด เช่น ช่วงหลังการสวรรคตของ ร.9 จะ ต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าว เพราะมีกฎระเบียบอะไรบางอย่างในช่วงเวลานั้น เช่น เคอร์ฟิว ห้ามแสดงมหรสพ อีกทั้งจะมีปัจจัยภายนอกที่เพิ่มเข้ามาทำให้การทำงานของเรายากขึ้นไปอีก

การจัดการทีมเป็นกรณีพิเศษ

การจัดการทีมก็เป็นเรื่องสำคัญ ในสถานการณ์พิเศษเช่นนี้จะ ต้องมีการวางแผนเรื่องการจัดกำลังคนและวางแผนข่าวให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ด้วย ซึ่งก็นับว่ายากและมีเรื่องที่ต้องคำนึงถึงหลายเรื่อง เช่น ความปลอดภัยของนักข่าวที่ไปรายงานข่าวการประชุมทางการเมือง หรือ ในช่วงโควิดฯ ระบาด จึงต้องมีการเตรียมอุปกรณ์พิเศษ และต้องประเมิน ความเสี่ยงด้วย การตัดสินใจส่งทีมข่าวไปทำข่าวในสถานการณ์ที่ยากเช่น นี้ ต้องคิดให้รอบคอบและต้องหารือกับผู้สื่อข่าวอย่างใกล้ชิด เพราะบางคน ก็อาจมีข้อจำกัดหรือความพร้อมหรือไม่พร้อมในระดับที่ต่างกันไป

การเป็นบรรณาธิการในสถานการณ์เช่นนี้ อย่างแรกเลยเราจะถูก คาดหวังและกดดันจากทุกฝ่าย ยกตัวอย่างกรณีที่เกิดขึ้นตอนที่อยู่บีบีซีไทย เนื่องจากบีบีซีเป็นสำนักข่าวที่มีภาคภาษาต่างๆ ถึง 43 ภาษา ภาษาไทย เป็นหนึ่งในนั้น เวลาเกิดเรื่องใหญ่ในประเทศไทยอย่างเช่นกรณีการประชุม ทางการเมือง และมีการอดอาหารประท้วง บีบีซีสำนักงานใหญ่ที่ลอนดอน ก็ย่อมต้องการข่าวจากเรา เขาก็จะมาขอให้เขียนข่าวเป็นภาษาอังกฤษด้วย ขอคนรายงานข่าววิทย์ 1 คน บางทีบีบีซีภาคภาษาอื่นๆ โดยเฉพาะที่เป็น เพื่อนบ้านของเราอย่างบีบีซีภาษาเวียดนามและพม่าก็ให้ความสนใจสิ่งที่ เกิดขึ้นในไทยเป็นพิเศษด้วย

ประเมินความเสี่ยงทุกด้าน

บีบีซีมีนโยบายเรื่องความปลอดภัยของทีมข่าวที่เข้มงวด เมื่อจะส่ง นักข่าวไปรายงานเหตุการณ์ที่มีความเสี่ยง บรรณาธิการจะต้องทำแบบ ประเมินความเสี่ยงหรือ risk assessment คือต้องประเมินความเสี่ยง ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นจากทีมงาน ดังนั้นบรรณาธิการจึงไม่ได้มีหน้าที่ดูแล เรื่องเนื้อหาอย่างเดียว แต่จะต้องวางแผนการทำข่าว ประเมินความปลอดภัย ของทีมงานและประสานกับฝ่ายต่างๆ ด้วย

ในแบบประเมินความเสี่ยงของปีปีซี บรรณาธิการจะต้องให้ข้อมูลอย่างละเอียดว่าใครจะไปทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายอะไรกับทีมงานอย่างไรบ้าง และหากเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นจะอย่างไร ใครจะเป็นคนที่ผู้สื่อข่าวจะติดต่อได้เป็นคนแรก เป็นต้น

ความยากในการบริหารกองบรรณาธิการและการนำเสนอข่าวในสถานการณ์พิเศษยังมีที่มาจากข้อกำหนดพิเศษจากรัฐบาล เช่น การประกาศเคอร์ฟิวช่วงโควิดฯ ระบาด อีกทั้งการรายงานเหตุการณ์ใหญ่ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนอย่างโควิดฯ หรือการประชุมเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ นั้นเป็นเรื่องใหม่ หลายครั้งจึงเกิดคำถามทั้งจากทีมงานในกองบรรณาธิการเองหรือจากผู้อ่านผู้ชมว่า ทำไมจึงพาดหัวแบบนี้ ใช้คำนี้ได้หรือไม่ ทุกอย่างเป็นเรื่องใหม่ที่เราต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังต้องตัดสินใจหลายอย่างมาก ทั้งด้านเนื้อหาและการบริหารจัดการ หลายครั้งก็ไม่ถูกใจผู้สื่อข่าวในทีม ไม่ถูกใจบรรณาธิการที่เป็นหัวหน้าเราอีกที เราก็ต้องตัดสินใจแล้วอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจให้ได้

ข้อกำหนดส่วนตัวของบรรณาธิการ

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากความเครียดเรื่องข้อจำกัดส่วนตัว เพราะบรรณาธิการก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีครอบครัว มีพ่อแม่ที่แก่และเจ็บป่วย เมื่อต้องทำงานในสถานการณ์ที่ยากๆ อย่างที่ยกตัวอย่างไป บางครั้งเราก็ไม่สามารถจัดการทุกอย่างได้ดีพอ หรือเกิดความเครียด

จุดที่ยากที่สุดของตัวเองในช่วงที่เป็นบรรณาธิการกรุงเทพฯ ของปีปีซีไทย คือช่วงปี 2563-2564 ที่มีการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอก และปลายปีเริ่มมีการระบาดของโควิดฯ ในช่วงนั้นคุณพ่อป่วยหนัก ต้องเข้าออกโรงพยาบาลบ่อยๆ จนกระทั่งตรวจพบว่าเป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว ทั้งการประชุมและโควิดฯ เป็นเหตุการณ์ใหญ่ที่สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่ในการรายงานข่าว ขณะที่ความเจ็บป่วยของคุณพ่อก็เป็นเรื่องที่น่าความทุกข์อย่างหนักมาให้ ช่วงนั้นก็แค่พยายามให้เต็มที่และทำอย่างสุดความสามารถ

บทเรียนที่ได้จากความยากในช่วงนั้น คือการจัดลำดับความสำคัญ ดูว่าอันไหนต้องทำก่อนทำหลัง แบ่งงาน กระจายงาน อย่าคิดว่าต้องเก็บไว้ทำคนเดียว และถ้าต้องการความช่วยเหลืออะไรก็บอกทีมงานไปตรงๆ แล้วจะพบว่ามีคนพร้อมจะช่วยเหลือเราเสมอ

ส่วนข้อกำหนดพิเศษของรัฐ หรือแม้แต่นโยบาย ระเบียบต่างๆ ขององค์กรที่ออกมาในช่วงสถานการณ์พิเศษ แม้บางครั้งเราจะตั้งคำถามหรือไม่ถูกใจ แต่ในสถานการณ์เช่นนั้นก็อาจจะต้องทำใจยอมรับและปฏิบัติตาม เพราะอาจไม่ใช่เวลาหรือไม่มีประโยชน์ที่จะขัดขืนหรือโต้แย้ง

สำหรับคำวิจารณ์จากผู้อ่านผู้ชมนั้นถือเป็นเรื่องพื้นฐานที่คนทำงานสื่อจะต้องรับให้ได้ ไม่มีเหตุผลที่จะไปหงุดหงิดหรือรู้สึกว่าการใช้อารมณ์กับมันว่าเขามาวิจารณ์งานเราทำไม เราต้องเข้าใจ รับฟัง ถ้าคำวิจารณ์ไหนที่มีเหตุผล หรือเมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าเนื้อหานั้นผิดอย่างมีนัยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง สร้างความเข้าใจผิดหรือความเสียหายต่อผู้อื่นแล้ว ต้องแก้ไขอย่างรวดเร็วและโปร่งใส ความผิดไม่ควรเกิดขึ้นก็จริง แต่มันก็อาจเกิดขึ้นได้แม้เราจะระมัดระวังเต็มที่แล้วก็ตาม การยอมรับผิดและการแก้ไขไม่ใช่เรื่องเสียหาย

ความท้าทายในการบริหารกองบรรณาธิการ

ถ้าวันหนึ่งคุณต้องสวมบทบาทบรรณาธิการ ต้องดูแลบริหารจัดการกองฯ ข่าว สิ่งที่จะช่วยให้การทำงานราบรื่นที่สุดคือ การพูดคุยกับคนในทีมเพราะเอาเข้าจริงบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวก็เป็นเหมือนคนอำนวยความสะดวกให้ทุกคนทำงานอย่างราบรื่น มีปัญหาน้อยที่สุด ผลผลิตงานที่ดีๆ ออกมาให้ได้มากที่สุด การพูดคุยกันจึงสำคัญมาก

บรรณาธิการก็เป็นเหมือนคนอำนวยความสะดวกให้ทุกคนทำงานอย่างราบรื่น มีปัญหาน้อยที่สุด ผลผลิตงานที่ดีๆ ออกมาให้ได้มากที่สุด การพูดคุยกันจึงสำคัญมาก

การพูดคุยนี้ยังรวมถึงการขอความเห็นจากหลายๆ คนเวลาที่ต้องตัดสินใจในเรื่องสำคัญหรือสุมเสี่ยง เพราะคนในทีมจะมีความเก่ง ความเชี่ยวชาญหรือมุมมองที่ต่างกัน แต่ทุกคนก็จะช่วยให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ในแต่ละเรื่อง เช่น ถ้าเรื่องโซเซียลมีเดียต้องถามคนนี้ เรื่องการวางแผนข่าวต้องถามคนนี้ หรือเรื่องข้อกฎหมายต้องถามคนนี้ เป็นต้น เพราะฉะนั้นอย่าคิดคนเดียว ถ้าเราไม่แน่ใจว่าเราจะตัดสินใจอย่างไรดีถามได้ทุกคนเลย รวมทั้งหัวหน้าเราด้วย ที่บีบีซีมีนโยบายว่าอะไรที่เราไม่แน่ใจหรือไม่รู้ว่าจะตัดสินใจยังไงดีให้ 'refer up' คือส่งเรื่องต่อไปให้หัวหน้าเรา เพราะฉะนั้นจงใช้หัวหน้าให้เป็นประโยชน์

คติความก่อกวนพาลรำคาญ

ผลพวงจากการนำเสนอเรื่องที่ค่อนข้างสุมเสี่ยงล่อแหลม ทำให้อาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีหรือถูกหมายเรียกไปให้การเป็นพยาน ดังนั้นก่อนนำเสนอแต่ละเรื่องต้องทำให้รัดกุมที่สุด ที่สำคัญคือต้องให้คู่ขัดแย้งทั้ง 2 ฝ่ายได้ชี้แจง ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาต้องได้รับโอกาสในการที่จะชี้แจงหรืออธิบายเรื่องนั้น นี่เป็นเรื่องพื้นฐานที่สำคัญที่สุดและเป็นสิ่งที่จะช่วยปกป้องให้ปลอดภัยจากคดีความทั้งหลาย ส่วนคำพูดที่ล่อแหลมจะต้องมีคนช่วยอ่าน หรือที่เรียกว่า 'ตาคู่ที่ 2' คือ ถ้าเราเขียนงานหรือทำวิดีโอแล้วมีคนช่วยอ่านช่วยดูอีกอย่างน้อย 1 คนหรือเป็นตาคู่ที่ 2 จะดีมากเพราะเขาอาจจะมองเห็นอะไรที่เราพลาดไป

เรื่องคติความเป็นเรื่องที่น่ากวนใจ ถึงแม้เราจะไม่ได้ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยโดยตรง แต่ได้รับหมายเรียกให้ชี้แจงข้อเท็จจริงยืนยันข่าวที่นำเสนอ หรือให้ไปเป็นพยาน ก็เป็นเรื่องที่กวนใจอยู่ดี และต้องใช้ทั้งเวลาและพลังงาน ยิ่งในสถานการณ์บ้านเมืองที่มีการใช้คดีความเพื่อปิดปากหรือปิดกั้นเสรีภาพ ก็มีแนวโน้มสูงที่เราจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

เมื่อต้องกล้า (Brave)

ความกล้าไม่ได้เกิดขึ้นมาแบบลอยๆ ไม่ได้ผุดขึ้นมาได้ มันถูกสร้างขึ้นจากองค์ประกอบหลายอย่างในชีวิตเรา ทั้งพ่อแม่ ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ความทุ่มเท และวินัยในการทำงาน ถ้าเราทำทุกอย่างรอบคอบ รัดกุม ทำอย่างสุดความสามารถทำให้ดีที่สุด หาข้อมูลเต็มที่ ให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงเต็มที่แล้วจริงๆ ไม่มีอะไรต้องกลัว คือโอกาสที่เราต้องเผชิญปัญหาจากงานของเราจะเหลือน้อยมากแล้ว เพราะฉะนั้น ยึดหลักการในการทำหน้าที่สื่อมวลชนของเราไว้ให้มั่นและต้องทำงานให้ดีและละเอียดให้เวลากับมันเต็มที่ แล้วก็ไม่มีอะไรจะต้องกลัว

การปรึกษาหารือกับทีมงานในกองบรรณาธิการ ทำให้เราไม่กลัวและมั่นใจในการตัดสินใจ พูดได้ว่าทีมงานเป็นแหล่งความกล้าของเรา เราต้องคุยกับทีมงานให้เข้าใจ รับรู้ร่วมกัน และพร้อมจะรับผลของการทำงานไปด้วยกัน เพราะเราองค์กรไม่ใช่ของเราคนเดียว ทีมงานไม่ใช่ของเราคนเดียว ถ้าได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้า จากเพื่อนร่วมงานหรือรับความเสี่ยงนั้นด้วยกัน เราจะกลัวน้อยลง

ความกล้าในภาษาอังกฤษมีทั้งคำว่า bravery และ courage 2 คำนี้ต่างกันตรงที่ courage คือการที่เราทำอะไรบางอย่างเพราะคิดว่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควรทำแม้ว่าเราจะกลัว แม้จะรู้ว่ามันยาก และอาจทำให้เราได้รับผลกระทบบางอย่าง การกระทำจากความกล้าแบบ courage เป็นการกระทำที่ผ่านการคิดและไตร่ตรองมาแล้ว

—
**ถ้าเราทำทุกอย่าง
รอบคอบ รัดกุม ทำอย่าง
สุดความสามารถ ทำให้ดีที่สุด
หาข้อมูลเต็มที่ ให้ทุกฝ่ายได้
ชี้แจงเต็มที่แล้ว
จริงๆ ไม่มีอะไรต้องกลัว**
—

ส่วน bravery เป็นการทำอะไรบางอย่างโดยปราศจากความกลัว ทำอย่างมั่นใจ มักใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์บางอย่างในที่

ลองยกตัวอย่างในงานข่าว สมมติว่าเราไปทำข่าวการประชุม ‘กลุ่มธรรมศาสตร์จะไม่ทน’ เราคิดและไตร่ตรองมาแล้วว่าการนำเสนอข่าวนี้อาจมีความเสี่ยงที่จะโดน ม.112 แต่ก็คิดว่าต้องนำเสนอ เพราะเสียงของเยาวชนมีความสำคัญและเป็นเสรีภาพในการแสดงความเห็น อันนี้เป็น courage เมื่อไปถึงที่ชุมนุม ปรากฏว่ามีตำรวจควบคุมฝูงชนยิงแก๊สน้ำตาเข้าใส่ช่างภาพที่ไปด้วยกัน เราจึงวิ่งฝ่าแก๊สน้ำตาเข้าไปดึงช่างภาพออกมาจากจุดอันตราย ตรงนี้เป็นความกล้าหาญแบบ bravery

บรรณาธิการน่าจะต้องมีความกล้าทั้ง 2 แบบ แต่ความกล้าที่น่าจะต้องใช้มากกว่าและควรใช้มากกว่า คือความกล้าแบบ courage เพราะมันผ่านการใคร่ครวญไตร่ตรองมาอย่างดีแล้ว



Embassy of the Kingdom
of the Netherlands

